הגדה של פסח

דער קאמיטעט פונים רב הכולל
ווינטשט אונדזערע ברידער און שוועסטער פון שארית הפליטה
א גוטן יום־טוב.
זאל מקוים ווערן
לשנה הבאה בארעא דישראל
און
לשנה הבאה בני חורין

CHIEF RABBI'S (RELIGIOUS EMERGENCY) COUNCIL.
86, Amhurst Park, London, N.16.
England.
5706 — 1946

סדר בדיקת חמץ

דיא נאכט וואס גיהער צום פערצעהנטען טאג פון ניסן איז מען בודק חמץ און אויב עס גיפאלט דער פערצעהנטער טאג אום שבת איז מען בודק דיא נאכט וואס גיהער צום דרייצעהנטען טאג. און איידער מען איז בודק זאל מען אויף ראמען דאס חמץ וואס מען דארף עסן עס זאל נים ליגן פאר דיא אויגן. מען זאל הייסן לייגן שטיקלאך ברויט אויף עטליכע ערטער בכדי אז מען זאל נים מאכן איין ברכה לבטלה און פאר דיא בדיקה זאגט מען דיא ברכה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ:

מען זאל נים ריידן ביז מען ענדיגט בודק זיין. און נאך דער בדיקה זאל מען דאס זאגן:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִכָּא בִרְשׁוּתִי דְּלָא חֲמִתֵּיהּ וּדְלָא בִעַרְתֵּיהּ וּדְלָא יְדַעְנָא לֵיהּ לִבָּטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

אויב ער פאר שטייט נים לשון קודש מעג ער דאס זאגן אויף טייטש:

כל חמירא אלע זויער טייג און גיזייערטע ברויט וואס עס איז פאר האנדן אין מיין רשות וועלכע איך האב נים גיזעהן און וועלכע איך האב נים אוים גיראמט זאל צו נישט זיין און עס זאל זיין הפקר אזו וויא דער שטויב פון דער ערד:

ערב פסח זאל ער דאוונען גאנץ פריא און באלד אפ עסן און זאל אוים ראמען אלע ערטער און אויך די קעשענעס און דיינער ניין זאל ער פאר ברענען דעם חמץ וועם אונ אז דער חמץ וועם שוין איבער גיברענט ווערין זאל ער דאס זאגן:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִכָּא בִרְשׁוּתִי דַּחֲזִתֵּיהּ וּדְלָא חֲזִתֵּיהּ דַּחֲמִתֵּיהּ וּדְלָא חֲמִתֵּיהּ דְּבִעַרְתֵּיהּ וּדְלָא בִעַרְתֵּיהּ לִבָּטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

כל חמירא אלע חמץ און זויער טייג וואס איז דא אין מיין רשות וואס איך האב געזעהן און וואס איך האב נים גיזעהן וואס איך האב אוים גיראמט און וואס איך האב ניט אוים גיראמט זאל זיין בטל און זאל זיין הפקר אזוא וויא דער שטויב פון דער ערד:

סדר הגדה של פסח

די נאכט פון פסח איז זייער הייליג און אזו אויך אלע דינים און מנהגים פון דר נאכט בטייט זייער פיל. דענסטמאל האט אונז השי״ת אוים דר וועלט פון אלע היידן און האט אונז געהייליגט מיט זיינע געבאט און דרום איז איטליכר ירא שמים מחויב צו היטן זיך פון צו ריידן דיא נאכט דברים בטלים. נאר ער איז מחויב די נאכט צו פאר ברענגען אין דם נס פון יציאת מצרים און דער עיקר איז ער זאל עס געבן צו פאר שטיין זיינע קינדער אזו ווי עס שטייט אין פסוק והגדת וגו׳ און אזו באלד ווי ער קומט פון שול זאל זיין אלץ אן גיגרייט. זיין טיש מיט גילדרנע און זילברנע כלים. און אויך זייער שיין גידעקט דעם טיש מיט שיינע צירונג. און זיין הסבה בעט זאל זיין פר בעט און זאל זיצין דרויף אן גילעהנט דרך חרות אום צו ווייזן אז ער פרייט זיך זייער אויף דם חסד וואס השי״ת האט געטאן מיט אונז פר צייטן. אויך די ווייבר זיינן מחויב דם סדר אפ צו ריכטן דען זיי זיינן אויך גיוועזן אין דעם נס פון גאולת מצרים. ער מוז אויך גיווארנט זיין דס ער זאל באלד ווי עס ווערט נאכט אן פאנגן דם סדר אב צו ריכטן כדי ער זאל קענען דעם אפיקומן עסין און אויך הלל זאגן פר האלבע נאכט ווי דר דין איז. אויך מוז מען זאגן שיר השירים אוים זאגן:

סימן לסדר של פסח

קַדֵּשׁ. וּרְחַץ. כַּרְפַּס. יַחַץ. מַגִּיד. רָחְצָה. מוֹצִיא. מַצָּה. מָרוֹר. כּוֹרֵךְ. שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ. צָפוּן. בָּרֵךְ. הַלֵּל. נִרְצָה:

נעם איין טעלער און לייג אויף אים דרייא מצות. און אויף זייא לייג דיא זרוע אין דער רעכטער האנט. און דאס איי דער לינקע האנט. און צווישן זייא דעם מרור. און דעם חרוסת לייג אונטער דער זרוע אין דער רעכטע האנט. און דעם כרפס דאס איז גרינס פון פעטרישקע לייג אונטער דעם איי. צווישן זייא אונטער דעם מרור לייג דעם חזרת דאס איז גריבענע חריין אויף דער קריכה. אזו זאלן זייא ליגן:

קדש ־ עס אכוס פון אקוואמיריל און היים אן גיסן אים און זאג דאס מים בנה:

הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס רִאשׁוֹן שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

וען פסח געפאלט אום שבת הייבט מען אן יום הששי ביז לעשות. אונ אום דער וואכין הייבט מען אן דא:

סַבְרִי מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבת שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְ) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן (אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְ) אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. זְמַן חֵרוּתֵנוּ (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים (וְשַׁבָּת) וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

די לעצטע נאכט פון פסח זאגט מען ניט שהחינו:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

וען פסח געפאלט אום מוצאי שבת זאגט מען דאס פאר שהחינו:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ. וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ. הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ: שהחינו וכו׳

טרינקט מען געלעהנט אויף דער לינקער האנט דאס רוב פון דעם כוס אונ לכתחלה באדארף מען אויס טרינקען אין נאנצין: ווייבער דארפן ניט לעהנען. אבער צוא טרינקען ארבע כוסות אונ זאגן די הגדה אונ עסן מצה ומרור אונ אפיקומן זיינען ווייבער מחויב גלייך מיט מאנסבילין:

ורחץ וואש די הענט גלייך ווי מען וואשט זיך צום עסן אונ זאג ניט על נטילת ידים:

כרפס נעם אקליין שטיקל גרינס פון פעטרישקע אדער געקאכטע קארטאפליס אונ טונק איין אין זאלץ וואסער אונ מאך די ברכה אנט טייל איטליכין ארום:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה:

(א) מען טאר ניט מאכין אום יום טוב דאס זאלץ וואסער נאר אביסל הערליך עס זאל געווג זיין דעם כרפס איין טונקען.
(ב) מען נימט עסן דעם כרפס ווינציגער פון א כזית. אונ אויב ער האט יא געגעסין א כזית פון דעם ווען דארף מען ניט מאכין קיין ברא נפשות נאך דעם כרפס עסן:

יחץ טייל איבער די מיטעלסטע מצה אויף צוויי טייל. די גרויסע טייל נעם ארויס פון צווישן די מצות אונ לייג איינשטער דעם קשה וועגן דעם אפיקומן:

מגיד הייב אויף דעם טעלער מיט די מצות אונ מען דארף ניט אראפ נעמען די זרוע מיט דעם איי. אונ זאג דאס מיט כונה:

הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם הַמִּצְוָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם. כָּל דִכְפִין יֵיתֵי

פירוש עי״ם

הא לחמא ווי דאס ברויט וואס איז ארום האבין געגעסין אונזערע עלטערין אין לאנד מצרים. איטליכר וס איז הונגעריג זאל

דאמאלס אן האט ער אנגעהייבן מצליח צוא זיין ביז ער איז געווארען איין עשיר. אלע יאר אין דעם זעלבען טאג וואס האט איהם אנגעפאנגען מצליח צוא זיין פלעגט ער מאכין איהם טוב. דעם טאג האט ער גיזאפט, טאקע

בינה לעתים

הא לחמא עניא. מען דארף פארשטיין וואס פאר א שייכות האבין איינע צו די אנדערע די מאמרים הא לחמא עניא, כל דכפין, השתא הכא. נאר די כונה דער פון איז, אז

פירוש ומשלים מהמגיד מדובנא

הא לחמא. אין אנדערע הגדות שטייט כהא לחמא, העלפין מיר דאס ערקלערין מיט איין משל, איין קאראבעלניק וואס פלעגט ארום גיין מיט סחורה איבער קליינע שטעטלאך האט איינמאל אין איין שטאט זייער גוט פארדינט אונ פון

פי׳ מהרי״י יעב״ץ

כל דכפין ייתי ויכול. יעדער ווער עס איז הונגעריג זאל קומען אונ עסן. אונזערע עלטערין אין ירושלים פלעגין ווען צום סדר ארעמע לייט ווייל די בכבוד אויף דעם יום איז

וְיֵיכוּל. כָּל דִצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הָשַׁתָּא הָכָא. לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הָשַׁתָּא עַבְדֵי. לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין:

מען דארף אן גיסן דיא כוסות פאר די קינדער זאלין פרעגין מה נשתנה:

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה. הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת. הַלַּיְלָה הַזֶּה (כֻּלּוֹ) מָרוֹר: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת. הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין. הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין:

פירוש ומשלים מהמגיד מדובנא

יום טוב' ווייל אין דעם טאג איז ער אריין דעם ערשטין מאל אין די שטאט וואו עס האט אים אנגיפאנגן מצליח צו זיין מיט זיין זעקיל און פעקיל, אונ צום אנדיינקען פלעגט ער אן מאן אין יענעם טאג זיין מארבע. דער טאג וואר ביי אים אזוי טייער אז דאמאלס פלעגט ער בעקליידין זיך און זיין פרוי אונ קינדער. דאס גליק האט זיך אבער צולעצט פון אים אבגיקערט, דאס הייסט עס האט אים אויפגעהערט צו גליקען און איז ווידער ארעם געווארען; האט ער געטראגען ביי זיין פרויא מיט איין פרויענט מיגע פון דאנקען וועלין ג"ר ערשט לעבין. וואס קאן מער זיין, האט זיא אים געענטפערט, מיר וועלין לעבין וויא מיר האבין פריער גילעבט. טוא ווידער אן דיינע מראגמעס מיט זעקיל און פעקיל אויף דיא שולטער אונ גייא אין נאמען גאט איבער דער וועלט. דוא האסט רעכט מיין פרוי, האט ער צוא איר גיזאגט און האט אזוי גיטאן. זיינע קינדער אבער וואס זיינען גיוואוינט גיווען אלע יאר אין דעם טאג וואס ער טוט אן זיין זעקיל צו ווערין רייך בעקליידעם האבין יעצט אויך פון אים פאר לאנגט דאס ער זאל זיא בעקליידין וויא אלע יאר. ניין ליבע קינדער, האט ער זיי גיענטפערט, דר יאר איז נים גלייך צו יענע יאהרן דאמאלס בין איך גיווען באמת איין רייכער מאן אונ האב אן גיטאן דעם זעקיל אונ פעקיל נאר צום אנדיינקען פון די חסרים וואס גאט האט מיט מיר פריהער גיטאן. היינט אבער טוא איך זיא אן אויס נויט. דאס גלייכין איז אונזער ענין. בעת דער בית המקדש איז נישטאן, פלעגין מיר עסין די ארעמע ברוים (מצה)

פי' מהר"י יעב"ץ

וייער פיל אונ דיא הוצאה איז זייער גרוים. אונזערע חז"ל זאגין אז מען דארף מפרנס זיין ארעמע לייט אין א אונמערקלישיעד פון וועלכע נאציאן זיא זיינען. דארום זאגט מען פריער כל דכפין, יעדער ווער עס איז הונגעריג, אפילו דער וואס איז נים מחויב מקיים צו זיין דיא מצוה פון פסח, ייתי ויכול, זאל אויך קומען אונ עסין מיט אונז. כל דצריך, יעדער ארעם מאן פון אידין וואס איז מחוייב מקיים זיין דיא מצוה פון פסח נאר ער האט נים מיט וואס, ייתי ויפסח, זאל קומען אונ מקיים זיין מיט אונז די מצוה פון פסח.

פירוש ע"ט

קומען אונ זאל מיט אונז עסין. איטליכער וואס דארף אונ פר מאגט ניט זא"ל קומען אונ זאל מיט אונז עסין דעם אפיקומן וואס ער איז אנשטאט קרבן פסח השתא דם יאר זיינן מיר דא לשנה הבאה צום יאהר וואס וועט קומען בארעא אין לאנד ארץ ישראל:

מה נשתנה פר וואס איז פר ענדערט די נאכט פון אלע נעכט. ווארום אין אלע נעכט מעגן מיר עסן חמץ אונ מצה אבר די נאכט טאר מען ניט עסין נאר נאר מצה: שבכל אין אלע נעכט מעגן מיר עסן אלערליי קרייטיכר וועלכע מיר ווילין אבר די נאכט מוזין מיר עסין ביטערע קרייטיכר: שבכל אין אלע נעכט טוען מיר ניט איין טונקן אויך איין מאל אבר די נאכט טוען מיר איין טונקען צוויי מאל: שבכל אין אלע נעכט מעגן מיר עסן זיצענדיג אדער אן גילעהנט אבער דיא נאכט טוען מיר אלע עסין אן גילעהנט:

בינה לעתים

דער עיקר חסד וואס מען טוט מיט דעם אריטאן איז נים נאר דאס וואס מיא גים אים דיא נדבה, אדער וואס מיא גים איהם אמאל צו זאט עסען, זאנדערין מען דארף איהם אויך דיינין דאבייא איין פריינדליכעס געזיכט, אונ טרייסטען אים וואס ער איז גיקומען צוא דער לאגע אנצוקומען צום מענשענס הילף. מען דארף זיין צו אים זעהר פריינדליך אז ער זאל נים קלערין אז ער עסט נבאדעג ברוים. אונ דאס מיינט דר בעל הגדה אז מיר זאלין זאגין צום אריטאן, זיים נים אזוא פערקימערט איבער אייער ארמוט אונ וואס איהר זיצט ביי אונז אום מיש, דען אין מצרים האבין אונזערע עלטערין אויך גיגעסין פרעמדע ברוים מיט אפארביטערטע הארין פון פיין אונ שווערע ארבייט, אונ דער נאך האט זייא השי"ת געהאלפין אונ בעפרייט פון זייערע צרות. על כן, כל דכפין יעדער ווער עס איז נאר הונגעריג, ייתי ויכול, זאל זיך נים שעמען אונ קומען מיט אונז מיט עסען. אונ דורך דעם זכות פון צדקה, וואס צדקה איז מקרב דיא גאולה, וועט השי"ת אונז געבין אז בשנה הבעל"ט וועלין מיר אלע זוכה זיין צו זיין אין ירושלים, אונ דארטין וועלין מיר געניסען פון אלעס גוטען מיט גרוים נחת, אונ מיר וועלין האבין פערגעניגען פון עבודת השי"ת.

(סקים א')

שבת הגדול זאגט מען דאס ביז רבן גמליאל:

עבדים היינו לפרעה במצרים. ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו זקנים כלנו יודעים את התורה. מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח:

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת

פירוש ע"ט

עבדים היינו קנעכט זיינען מיר געווען צו פרעה אין לאנד מצרים אונ ער האט אונזער לעבען ניביטערט דרום עסין מיר וואס איז ביטער. ער האט אויסגיצויגין אונז נאכט אונזער נאט פון דארטין מיט שטארקע האנט אונ מיט זיין ארום וואס איז אויסגשטרעקט אונ עס איז קיין צייט גיוועזן די טייג זאל זויער ווערן דרום עסין מיר מצות אונ זיצין אנגילעהנט אונ טונקין איין ווי פרייע הערן. וואלט אבער הקב"ה ניט אויסגיצויגן אונזערע עלטערין פון מצרים וואלטן מיר אונ אונזערע קינדער אונ די קינדס קינדער אונטער טעניג גיוועזן צו פרעה אין לאנד מצרים, דרום ווען אויך מיר זיינען אלע קלוג פר שטאנדיג מיר אלע זיינען אלט מיר אלע ווייסען וואס עס שטייט אין דר תורה איז דאך איין מצוה אויף אונז צו ריידין ביציאת מצרים דען איטליכער וואס ער מערט צו ריידין ביציאת מצרים איז ער גילויבט:

מעשה עס איז גיוועזן א מעשה, רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון זיינן גיזעסין אן גילעהנט אין דר שטאט וואס הייסט בני ברק אום פסח

פירוש ומשלים מהמגיד מדובנא

נאר אלס אנדיינקען אויף די נסים וואס גאט האט גיטאן מיט אונזערע עלטערין בעת יציאת מצרים, דאהער האט מאן גיפאסט צו זאגין דעם נוסח כהא לחמא דאס הייסט אזא ברויט וויא דער, פונקט אזו צוא נעריכט, האבין אונזערע עלטערין גיגעסין אים טים זייענדיג אין מצרים. דער נאך אבער אז אונזער בית המקדש איז חרוב גיווארין האבין אונזערע חכמים מתקן גיוועזן דעם נוסח הא לחמא עניא דאס זעלבע ארעמע ברויט וואס אונזערע עלטערין האבין גיגעסין אין דעם ערשטין גלות, דאס הייסט אין גלות מצרים, דיך אין גלות בבל וואס דאמאלס האבין אונזערע חכמים מתקן גיוועזן דעם צווייטין נוסח האבין מיר אזוא פיל גיליטין וויא אין גלות מצרים.

ספורי נסים

עבדים היינו. דער ילקוט זאגט. אז הקב"ה האט גיזאגט צו דיא שבטים: איר האט פערקויפט אייער ברודער יוסף הצדיק פר איין קנעכט שווער איך אייך אז אלע יאהר וועט איר לייענען עבדים היינו, אונ דיא ישראל זיינען גיקומען אין גלות מצרים נאר דערפאר וואס זייא האבין פאר קויפט יוספ'ן. לפרעה, לכן האט פערטריבין דיא ישראל אין מצרים אונטער די רעגירונג פון פרעה מחמת כבוד ישראל, כדי דער שעבוד זאל זיין ביי א איין גרויסע אומה וואס רעגירט איבער אגרויסין מהייל פון דער וועלט אונ נים ביי א איין קליינעם שר.

משעבדים היינו לפרעה במצרים. מיר גיפינען אין מדרשים, אז אין דעם טאג וויא משה ואהרן זיינען גיקומען צו פרעה אין שליחות פון השי"ת ארויסצונעמען די אידין פון מצרים, איז דאמאלס גיוועזן זיין געבורטסטאג. אין יענעם טאג האבין אידם אלע מלכים וועלכע זיינען גישטאנען אונטער זיין שוטץ גיבראכט מתנות, אונ דער מלך וועלכער האט נים גיבראכט קיין מתנה איז נים צו גיזאגין גיווארין צו אים אונ איז נאך שטרייננ בעשטראפט גיווארין. צו צוקומען צו פרעה איז גיוועזן זעהר שווער. אין זיין פאלאץ זיינען גיוועזן פיר הונדערם טירין, אונ ביי יעדער טיר איז גישטאנען איין גרויסע וואך פון גבורי מלחמה. אין דעם טאג האט קיין איינציגס מענטש אויסער דיא מלכים נים גיקאנט צוא אידם צוקומען.

(סק"ם א')

פרעה איז גיזעסין אויף זיין טראן מיט דעם גאלדענעם סצעפטער (שרבים הזהב) אין האנד, אונ ארום טראן זיינען גישטאנען קעניגע, געלעהרטע, אונ מכשפים פון מצרים וועלכע האבין אים גיבראכט מתנות. זייא האבין פאר אידם גיקניעט אונ געקושט זיין טראן. וויא משה אונ אהרן זיינען גיקומען צוא פרעה'ס פאלאץ האט זייא דער מלאך גבריאל גלייך צוגעפירט צוא פרעה. פלוצלונג זעהן זייא אלע וויא עס שטעהען משה ואהרן, צוויא אלטע לייט וויא צוויא מלאכים פון הימיל הויך וויא דיא צעדערבוימען, דיא אויגן לייכטען וויא די שטערין אין הימיל, אונ די גזיכטער שיינען ווי דיא זון. משה האט גיהאלטען דעם געטליכען שטעקין (מיט דעם שטעקין האט ער גיטאן אלע אותות ומופתים אין מצרים אונ ביים ים סוף) אין דער רעכטין האנד, אונ אויף אים איז גיוועזין אויסגעקריצט דער שם המפורש (דער נאמען פון בורא ית"ש). וויא פרעה האט זייא דער זעהען האט ער זיך פערוואונדערט, אונ געפרעגט דיא וואכמייסטער וויא אזוא זיינען זייא אריין צוא אידם. אלע סאלדאטען וואס זיינען גישטאנען אויף דער וואך האבין גיקאנט אז זיי זיינען פארביי זייא נים גיגאנגען, אונ קיינער האט בעמערקט וויא זייא זיינען אריין. פרעה אונ אלע קעניגע האבין זיך שטארק דערשראקין אונ האבין אראבגענומען זייערע קרוינען פון קאפף פאר זיי.

מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית:

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך הימים. כל ימי חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה. כל ימי חייך להביא לימות המשיח:

ברוך המקום. ברוך הוא. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל. ברוך הוא: כנגד ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם. ואחד רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשאול:

משלי דוד

כל ימי חייך להביא לימות המשיח. עס איז אן גרונד אין וואונדער צו וואס וועט מען דארפען דער ציילין לעתיד לבא דיא צרות פון גלות מצרים, מיר וועלין דאך האבין צו דער ציילין דיא צרות פון איצטיגין גלות ישמעאל ובדומה. וועלין מיר דאס ערקלערין מיט איין משל. איין ארימאן איז שטארק קראנק געווען אונ האט קיין אפעטיט גיהאט צום עסען, האט ער זיך בעראטהען מיט איין דאקטאר אונ דער דאקטאר האט אים אויסגיהיילט פון זיין קראנקהייט, ער איז גיזונד גיווארין אונ ווידער בעקומען אפעטיט צום עסען. אלס ארעמאן אבער האט ער גים גיהאט וואס צוא עסין. ער האט אפילו גראנקם דעם דאקטאר וואס ער האט אים אויסגעקורירט אבער נאר פון דרך ארץ וועגין. דיא ריכטיגע דאנקבארקייט אבער האט געפעלט ווייל ער איז איצטער גיווען הונגעריג אונ האט גים גיהאט מיט וואס צו שטילין דעם הונגער. אין איינ־ציגע ארום איז דער ארעמאן רייך גיווארין, אונ אלץ וואס זיין הארץ האט געלוסט פון עסין אונ טרינקען האט ער זיך פערשאפט. ערסט יעצט האט ער פארשטאנען וויא גרוים דער

פירוש ע"ט

אונ זיי האבן גירעט ביציאת מצרים גאר די נאכט פון פסח ביז עס זייגען גיקומען זייערע תלמידים אונ זיי האבין גיזאגט צו זיי אונזערע רבנים עס האט גיגרייכט די צייט צוא זאגין קריאת שמע פון מארגין פריא:

אמר זאגט רבי אלעזר בן עזריה איך בין אז אמאן פון זיבעציג יאר ווארום זייגע האר זייגען גרא גיווארן כדי מען זאל אים פר איין נשיא מאכין, אונ איך האב גיט מנצח גיוועזן די חכמים מען זאל זאגן די פרשה פון ציצית וואס עס איז אין איר דא די נסים פון יציאת מצרים אין דר קריאת שמע פון נאכט עד שדרשה בן זומא ביז בן זומא האט אויך אזו גזאגט פון דם פסוק פון וועגן זאלסט גידיינקען דם טאג דיין אוים גאנג פון לאנד מצרים א"ע טעג פון דיין לעבן. ווען עס זאל שטיין די טעג פון דיין לעבן מיינט מען ביי טאג אבר ווען דא שטייט אלע טעג פון דיין לעבן איז טייטש ביי נאכט אויך. די איבעריגע חכמים זאגן ווען עס זאל שטיין ימי מיינט מען אויף דער וועלט ווען עס שטייט כל ווייזט עס אויף דיא טעג ווען משיח וועט קומען וועט מען אויך ריידען פון דיא נסים פון יציאת מצרים:

ברוך המקום גילויבט איז הקב"ה וואס ער האט גיגעבן דיא תורה צוא זיין פאלק ישראל. אנטקעגען פיר קינדער האט דיא תורה גירעט אין יציאת מצרים אחד חכם איינער איז

ספורי נסים

נעמליכע מענער וואס פערלאנגם איהר פון מיר האט זיי פרעה גיפרעגט. דער נאס פון ישראל האט אונז געשיקט צוא דיר זאגען, אז דוא זאלסט ארוים שיקען דיא ישראל פון מצרים, האבין זייא איהם פייערליג נעקענטפערט. ווער איז דאס דער גאט פון ישראל וואס איך זאל איהם פאלגין האט פרעה צוא זייא געזאגט, אונ האט גלייך אויפגעמאכט זיין בוך וואס דארטין זייגען גיוועזן פערצייכינט די נעמען פון אלע אבגעטער. נאטירליך, האט ער דעם נאמען פון וואהרען יידישען גאט אין זיין בוך גים געפונען. דעם נאמען פון יידישען גאט האט משה געזאגט צו פרעה: שכתב דו דא אין דיין בוך צווישען די נעמען פון אלע אבגעטער, דאס איז גלייך וויא איין קנעכט האט געזוכט זיין פרינציפאל וואס איז גיוועזן א כהן אויף דעם בית הקברות, אבריאהל, א כהן טאר זיך דארטין גאר גיט געפינען. דיא אדוני המלך זוכסט צווישען דיא נעמען פון דייגע געצין דעם נאמען פון אונזער גאט וואס ער איז מלך חי וקים, איי

דען גים איין שאנדע פר אזו א גרויסין קעניג וויא דו, אז דו זאלסט גים וויסין דעם וואהרען גאט פון דער וועלט. פרעה האט שוין גיוואלט פארשפרעכין משה ואהרן מאן נוטעס מים אידין נאר השי"ת האט אים שטייף גימאכט זיין הארץ אונ ער האט זיי גיענטפערט, איך קאן גאר גים אייער גאט, אלע מלכים אונ אלע געטער שיקין מיר בריעף אונ מתנות אונ פון איהם האב איך נאך קיינמאל גאר גים געהאט, דאמאלס, האט זיך אנגיפאנגען אלע מופתים אין מצרים ביי פרעה האט געשריען ה' הצדיק דער גאט פון ישראל איז גירעכט אונ זיין משפט איז אמת וצדק, אונ ווען השי"ת וואלט אונז מיט זיין גרויס בארעמהערציגקייט גים ארויסגענומען פון מצרים, משועבדים היינו לפרעה במצרים וואלטין מיר בלייבין אונטערטהעניגע שקלאפין אין מצרים נאך ביז יעצט, אונ מיר וואלטין גים גיהאט גים אונזער ריינע רעליגיאן אונ גים דיא היילינע תורה.

(סק"ט א')

חָכָם מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם. וְאַף אַתָּה אֱמָר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח. אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן:

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם. לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל כָּפַר בְּעִקָּר. וְאַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמָר לוֹ בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לִי וְלֹא לוֹ. אִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר. מַה זֹּאת. וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

פירוש ע"ט

קלוג אונ איין צדיק ואחד רשע אונ איינער איז איין שלעכטער ואחד תם אונ איינער איז איין תם ואחד שאינו יודע לשאול אונ איינער איז וואס ווייס ניט צוא פרעגין:

חכם דר קלוגער וואס זאגט ער. ער פרעגט וואס זיינען די בעצייגניש אונ געזעצין גירריכטן וואס גאט האט ניבאטין אייך. אונ אויך דו זאג אים אז די דינים פון קרבן פסח איז מען טאר ניט רעדין נאך דעם עסין פון דם קרבן פסח אפיקומן דם מאכט אפיקו מן צייט אוים אונ ברייננט מיר נאך שפייזין, ווארום נאך דעם קרבן פסח טאר מען ניט עסין:

רשע דר שלעכטער וואס זאגט ער. ער זאגט וואס איז די שווערע ארבעט צו אייך אונ ניט צוא אים. אונ ווייל ער האט ארויס גינומען זיך אוים דעם כלל לייקינט ער אין הקב"ה דרום אויך דו מאך איילינ זיינע ציין אונ זאג צו אים פון וועגן וואס טוען מיר אזו ווייל גאט האט מיר געטאן נסים אין מיין אוים גאנג פון לאנד מצרים. צו מיר האט גאט געטאן נסים אבר ניט צו אים. ווען דר רשע וואלט געוועזן דארטן וואלט ער ניט אוים גליייזט געווארן:

תם דער תם וואס זאגט ער. ער פרעגט ווס איז דס. זאלסטו אים זאגין דס טוען מיר ווייל מיט שטארקער מאכט האט אוים גיצויגן אונז גאט פון לאנד מצרים פון דעם קנעכט הויז:

משלי דוד

דאקטאר האט איהם זיין לעבען גירעטעט, אונ איז אוועק צום דאקטאר אונ האט איהם אין אמת'ן גידאנקט אונ געזאגט צו איהם, ליבער הערר דאקטאר, ביז יעצט האב איך אייך גידאנקט נאר פון דרך ארץ וועגען ווייל דורך אייער הילף האב איך נאר הונגער גיליטען. יעצט דאנק איך אייך אויף א אמת, אונ ציים איך וועל לעבען וועל איך ניט פערגעסען אייער גוטעס וואס איר האט מיט מיר גיטאן, דען ווען ניט אייער הילף וואלט איך שוין לאנג גישטארבען אונ מיינע עשירות וואלט מיר גאר ניט גענוצט. דער נמשל איז, כל זמן מיר זיינען אונגליקליך, פערטראטען, אונ צושפרייט אין פרעמדע לענדער איז אונז שווער צוא דער ציילין דיא נסים פון יציאת מצרים מיט אין פרייליכע הארץ אונ צו פילין דיא גאולה פון מצרים. מיר דער ציילין דיא נסים פון יציאת מצרים, נאר דערפאר, ווייל דיא היילינע תורה האט אונז אזוא פערזאגט. לעתיד לבוא אבער, אז מיר וועלין אי"ה האבין באמת אלע גוטעס, וועלין מיר דאמאלט דאנקען השי"ת מיט גאנצין הארצין, מיט אמת'ן דאנק פאר דיא גאולה פון מצרים, פאר מתן תורה, אונ פאר אלע נסים ונפלאות וואס גאט האט מיט אונז גיטאן אין פאריגע דורות, דעק ווען ניט דיא נסים וואלטען מיר ניט זוכה גיוועזן צוא דיא אלע גליקען פון ימות המשיח. דארום זאגט דער בעל הגדה להביא לימות המשיח אז אי"ה ווען משיח וועט קומען וועלין מיר דער ציילין דיא נסים פון יציאת מצרים מיט גאנצען הארצין.

מגדל המאור

חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים וגו' אשר צוה ה' אלהינו אתכם, וואס בעדייטען דיא צייגעניסע אונ די געזעטצע וואס גאט אונזער גאט האט אייך געבאטען. איז דאך איין פראגע, מיט וואס האט דער פאר דינט אז איהם זאל מען רופען חכם, אונ דעם צווייטען וואס פרעגט אויך כביכול דיא זעלבע פראגע מה העבודה הזאת לכם, וואס בעדייטעט דיזע שווערע ארבייט צוא אייך, זאל מען איהם רופען רשע. וועלין מיר דאס ערקלערין מיט א משל. איין גרייסער שר קרעמער האט גיהאט ביי זיך אין געשעפט אלס געשעפטספיהרער איין בעקאנטען קרעמער אונ זיין זון. ביידע האבען געארבייטעט אין געשעפט פון פריהמארגען ביז שפעט אין דר נאכט. דר קרעמער פלעגט אוועק גיין יעדען אווענד אונצופרידען אהיים, ער פלעגט זיך בקלאגה אויף זיינע שווערע ארבייט אונ גאט בעטין ער זאל איהם צושיקין איין גרינגערע פרנסה. דער זון אבער, פלעגט קומען צוא הויז פריילך אונ פלעגט דער ציילין דעם פאטער וויפיל שטיק וואהלצייג, ווארינג, אונ לייווענד ער האט דעם טאג פערקויפט, אונ פלעגט בעטין דעם פאטער ער זאל איהם ערקלערין ווארום פערקויפט ער דעם טאג וויידינס צוא אזא פרייז, אונ דעם אנדערין טאג צוא איין אנדער פרייז. דעמצוליבן פלעגט ער פרעגין ביים פאטער וועגין דיא נימע פון יעדער טאג ווארע. מיין קינד, האט איהם דער פאטער איינמאל גענטפערט, דו ביסט נאך גאר ניט לאנג אין געשעפט פערנעסט דיא מיר שוין אזוא פיל פראגען, אונ דער משרת, וועלכער איז ביי אונז שוין יאהרען לאנג, ער, פרעגט נאר

(סק"ם א')

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל אַתְּ פְּתַח לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:
יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכוֹל
מִבְּעוֹד יוֹם תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה. בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא
בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ:
מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי כוֹכָבִים הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ. וְעַכְשָׁו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר
הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּה
אֶת זַרְעוֹ וָאֶתֶּן לוֹ אֶת יִצְחָק וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו
אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

ספורי נסים

ויעקב ובניו ירדו מצרים. די חז"ל זאגין, בעת יעקב אבינו האט בעגעגנט עשו האט ער צו אים געזאגט, ווען איך זעה דיר איז גלייך וויא איך וואלט געזעהן איין מלאך פון גאט. איז דאך איין פראגע, וויא אזוי פערגלייכט יעקב זיין ברודער עשו צו איין מלאך. וועלין מיר דאס ערקלערין מיט א משל. איינער איז אמאל געהען געלאדין צו זיינעם איין באקאנטין, דער באקאנטער האט אים אפילו זעהר פריינדליך אויפגענומען, נאר ער האט בעמערקט אז זיין גמיכם אז ער וויל אים מאכען עפעס אונאנגענעהמעס, זאגט ער צום ווירטען איידער זיין שמעקט אזוא גוט וויא דער ווין וועלכען איך האב געטרונקען ביים דוכס. וויא דער ווירט האט

פירוש ע"ט

ושאינו יודע לשאול דער וואס ווייס ניט צוא פרעגן הייב דוא אן צו ריידין צוא אים. וויא דר פסוק זאגט זאלסט זאגין צו דיין קינד אין דעם טאג צו זאגן אים דם טוען מיר פון וועגין דם וואס גאט האט גיטאן צו מיר נסים אין מיין אויס גאנג פון לאנד מצרים:
יכול איך וואלט גימיינט אז מען זאל זאגין יציאת מצרים פון ראש חודש ניסן לערינט אונז דר פסוק נאר דם טאג. אונ ווען עס זאל שטיין נאר דם טאג אליין וואלט איך גימיינט צוא זאגין יציאת מצרים אז עס איז נאך טאג לערינט אונז דער פסוק דאס טוען מיר וועגין דאס ווייל גאט האט גיטאן נסים מיט אונז. איך האב ניט גיזאגט צו דער ציילן נייערט אין דער צייט אז מצה אונ מרור ליגין פאר דיר דאס איז די נאכט פון פסח:
מתחלה צום ערשטן האבין גידינט אונזערע עלטערין אנדרע געטער איצונד האט גינעהנט אונז הקב"ה צו זיין דינסט ווי דער פסוק זאגט יהושע זאגט צו דעם פאלק אזוי האט גיזאגט דער גאט פון ישראל איבער יענם זייט באך זייגען גיזעסין אייערע עלטערין פון אייביג. תרח דער פאטר פון אברהם אונ פון נחור אונ האבין גידינט אנדרע געטר האב איך גינומען אייער פאטר אברהם פון יענר זייט באך אונ איך האב אים גיפירט אין לאנד כנען איך האב גימערט זיינע קינדר אונ האב גיגעבין אים איין זון יצחק אונ איך האב גיגעבין צו

מגדל המאור

צו וואס דארף מען אזוי פיל הארעווען. ענטפערט אים דער זון עס איז איין גרויסער אונטערשייד צווישען מיר אונ אים, ער שרייט אז נאך זיין געהאלט איז דער פדיון צו גרויס, אונ ווען ער וואלט בעקומען איין בעסערע שטעלע וואלט ער פון אונז לאנג אוועק. דר געשעפט זעלבסט אבער אינטערעסירט אים נאר ניט. איך אבער, אינטערעסיר זיך פר דעם געשעפט אליין אונ וויל אים גרינדליך וויסן, דר פר שטעל איך דיר אזעלכע פראגין. ענטפערט אים דער פאטער איך מיין דיר נאר צו פרובירען מיין קינד, אונ איך זעה אז דו ביסט קיין נאר. דאס זעלבע איז דר אונטערשייד צווישען דעם חכם אונ דעם רשע, דר רשע איז ווי דער משרת וואס ארבייטעט נאר צו ליב בעלאהנונג, אבער די ארבייט זעלבסט איז אים איבערדריסיג. דער רשע אז ער דינט אמאל השי"ת דינט זיינע מצות נאר אז גאט זאל אים בעצאהלען פר זיין ארבייט אויף דער וועלט אונ וואס ער טוט איז נאר פון לייטענס וועגין, אלע מצות זיינען אים צו לאסט אונ זוכט אויס וויא אים צו מיידען, דער פאר פרעגט ער מה העבודה וואס איז דיזע ארבייט לכם צו אייך, אונ ניט צו אים. דער פאר פאר דינט ער דעם נאמען רשע. דער חכם אבער איז גלייך צום סוחר'ס זון וואס אים איז דער געשעפט אליין ליב אונ זוכט אים גרינדליך צוא וויסען אום אליין צוא קענען זיין איין געניטער סוחר, אונ איבערהויפט צופרידען צושטעלין זיין פאטער. דער חכם טוט אלע מצות מיט פליס אונ מיט גרויסע בעקלערונג אום צו פערשאפען נחת רוח צוא השי"ת, דארום פרעגט ער ביי זיין פאטער אויף יעדער מצוה בעזונדער אשר מה העדות וואס בעדייטען די צייגניסע, והחקים אונ די געזעצע, בכדי אז ער וועט וויסען דעם טעם פון יעדער מצוה וועט ער איהר טאהן מיט מעהר שמחה אונ מיט מעהר פליס, דר פר האט ער פערדינט אז מען זאל אים רופען חכם:

(סק"ס א')

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

מען נעמט דעם כוס אין דער רעכטער האנט און מען הייבט אים אויף איין טפח הויך און דיא מצות דעקט מען צוא און מען זאגט דאס:

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ. אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

פירוש ע"ט

יצחק איין זון יעקב און איין זון עשו און איך האב געגעבין צוא עשו דעם בארג פון לאנד שעיר ער זאל ארבן אים און יעקב מיט זיינע קינדער האבין גינידערט קיין מצרים:

ברוך געלויבט איז גאט וואס ער היט זיין פר זיכערונג צוא די ישראל שהקב"ה דער הייליגער גאט ער האט גירעכינט דעם קץ גלות פון מצרים ער זאל טאן ווי ער האט גזאגט צו אונזער פאטער אברהם ווען ער האט כורת ברית מיט אים גיוועזן צווישן די שטיקער ווי דער פסוק זאגט גאט זאגט צו אברהם וויסן זאלסטו וויסין אז פרעמד וועט זיין דיין קינדער אין איין לאנד וואס ניט זייערס און זיי וועלן ארבעטן מיט זיי און וועלין פייניגן זיי פיר הונדערט יאר אבער דאס פאלק וואס זיי וועלין דינגען וועל איך ריכטן און דער נאך וועלין די ישראל ארויס גיין מיט גרויס גוטס און עשירות:

ספורי נסים

דאס דערהערט האט ער געמיינט אז ער איז בעקאנט מיט דעם דוכס, האט ער זיך דערשראקן און האט נאר אנדערש אנגעפאנגען מיט אים צו ריידן, און דער נאמען איז א ערק פון אים בשלום. דערמאלייכן איז גיוועזן מיט יעקב אבינו, ער האט בעטראכט אין ישמעאל נכריכם אז ער איז צו אים צו פריינדליך, און אז מיט זיין פריינדשאפט וויל ער ביי אים אלץ צונעמען, וואס יעקב אז איך זעה דיר מיין ברודער איז ווי איך זעה איין געמליכן מלאך פון הימל. ווייל עשו האט גיוואוסט אז יעקב האט צו טאן מיט מלאכים האט ער זיך דערשראקן, און יעקב איז ארויס פון זיין האנד בשלום. און אזוי אז יעקב מיט דיא קינדער זיינען געקומען אין מצרים, אין גאשעס נאמען, האבין דיא מצריים און פרעה פאר דיא מורא גיהאט און דיא ישראל זייגען דארטן תקיף און גליקליך גיוועזן, נאר שפעטער ווי זיי האבין פארלאזט דיא טשה מדות פון יעקב אבינו, און האבין זיך אנגיהויבן צופערגלייכן צוא דיא מצריים, איז אויך זייא גיקומען דער גרויסער גלות.

והיא שעמדה דאס וואס גאט גידיינקט דעם ברית דאס איז ביי גישטאנן צו אונזרע עלטערין ווארום ניט איינער אליין איז אויף גישטאנען אויף אונז צו פאר דארבן אונז נייערט אין אלע פאר צייטיגע דורות זייגען אויף גישטאנען אויף אונז צו פר דארבן אבער הקב"ה האט אונז בשירעמט פון זייערע הענט:

פירוש ומשלים מהמגיד מדובנא

ברוך שומר הבטחתו לישראל. גידאנקט זיי גאט וואס ער היט זיין פאר שפרעכען צו ישראל, ברוך הוא שחשב את הקץ און גיצילט זייא ער, וואס ער האט פארמ'ם געשראכט ווייא לאנג דער גלות זאל דויערן. השית מיט זיין גרויס בארעמהערציגקיים, גידייגקט אונזערע זכות אבות אפילו ווען ער איז ביי אויף אונז, און דער מדת הדין איז גורם ח"ו אז מיר זאלין זיין אין גלות. ביים ברית בין הבתרים האט גאט גיזאגט צוא אברהם אבינו ע"ה, ידוע תדע זיי וויסן כי גר יהיה זרעך אז דיינע קינדער וועלין זיין ווייא פרעמדע בארץ לא להם אין א לאנד וועלכע געהערט ניט צו זייא, ועבדום און מען וועט זייא צווינגען צוא טאן שווערע ארבייט ועינו אותם און מען וועט זייא פייניגן, ארבע מאות שנה פירהונדערט יאר, וגם את הגוי אשר יעבודו, דערנאך אבער אויך דאס פאלק, ביי וועמען זיי וועלין טאן די שווערע ארבייט דן אנכי וועל איך (מכ"ם א')

אויך משפט'ן, ואחרי כן וגו' און זיי וועלין נאכדעם ארויס פון גלות מיט פיל גוטס. אין מסכת ברכות געפינען מיר אויף דעם פסוק דבר נא באזני העם אז אום אברהם זאל ניט האבין איין טענה צו גאט, די ערשטע העלפט פון דיין צוזאג ועבדום ועינו אותם האט די מצרים גיטאן, דאס הייסט, פירהונדערט יאהר אין גלות האבט דוא זייא באקט געהאלטן, וואו איז אבער די צווייטע העלפט פון צוזאג ואחרי כן יצאו ברכוש גדול אז דערנאך וועלין זיי ארויס מיט פיל גוטס. דאס דער בורא יתברך גיזאגט צוא משה'ן דבר נא רייד אן, נא איך בעט דיר, דאס פאלק ישראל וישאלו וגו' אז זייא זאלין יעדער פון זיין בעקאנטען אנלייען זילבערנע און גאלדענע געשיר פון דיא מצרים. איז דאך איין פראגע, ווייא פאסט דאס, אז גאט בית זאל זאגן צו משה, דבר נא' נור אום יוצא צו זיין געגען אברהם אבינו, פערשטענדליך האט דער הייליגער מגיד זצ"ל מיט איין

משל

דא דעקט מען דיא מצות ווידער אויף אונ מען שטעלט דעם כוס אנידער:

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל שנאמר ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב: וירד מצרימה אנוס על פי הדבור: ויגר שם מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם שנאמר ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן: במתי מעט כמה שנאמר בשבעים נפש ירדו אבתיך מצרימה ועתה שמך יי אלהיך ככוכבי השמים לרוב: ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצינים שם: גדול עצום כמה שנאמר ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו

משלי דוד

מלמד שהיו ישראל מצינים. דאס ווייזט אונז אז די ישראל זיינען געווען אין מצרים אויסגעצייכנט פון אנדערע.

דער מדרש זאגט אז זיא זיינען ניט געווען אויסגעצייכנט אין מארעס, אדער תכשיטין, נאר אין גוטע זיטען אונ וואהלשטענדיגקייט. מיר געפינען אין תלמוד ירושלמי אין מסכת בבא מציעא אז אבא אושעיא האט ניט געוואלט הנאה האבן פון כבוד התורה חאטש ער זיך מפרנס געווען פון ריינען קליידער. איינמאל איז געקומען צו אים איין פירשטין אונ האט אים געבראכט פיינע קליידער צום וואשען, האט ער געפונען אין דאס קלייד פיינע תכשיטין וועלכע זיא האט פערגעסען ארויסצונעמען, האט ער אידר דאס נאכדעם אבגעבראכט צוזאמען מיט דאס קלייד. אז דוא ביסט אזוא איין ערליכער מאן האט דיא פירשטין געזאגט, שיינק איך דיר די תכשיטין. דען איך בין נעבנג רייך. אבא אושעיא האט אבער ניט גענומען. פאר וואס ווילסט דוא ניט נעמען האט זיא ביי אים געפרעגט. ווייל דאס איז אזוי נוס וויא איין אבידה אונ דיא תורה האט געהייסען אויעק געבין איין אבידה האט ער אידר געענטפערט. נאך דער תשובה האט זיא געזאגט געלויבט איז דער גאט וואס האט געגעבין אזוי איין תורה אויף דער וועלט:

פירוש ע"ט

צא ולמד גיי אונ לערין אין דר תורה וואס הט געוואלט לבן פון לאנד ארמי טאן צוא אונזר פאטר יעקב מער אז פרעה. וואורום פרעה הט מער ניט געקאטן צוטייטין נייערט די זכרים אבער לבן האט געוואלט אויסרייסן אלע וויא דער פסוק זאגט איבער לבן הארמי ווערט איין פר לארינר מיין פאטער אונ ער גידערט קיין מצרים ער איז פרעמד דארטין אונ אויך מיט ווייניג פאלק אונ ער איז געווארן דארטן צו איין גרויס פאלק אונ שטארק אונ פיל. וירד אונ הט גינידערט קיין מצרים אבר גנייט דורך נאטס רייד. ער איז דארטן פרעמד דער פסוק לערינט אונז אז יעקב האט ניט גינידערט אייביג וואוינען אין מצרים נאר צו זיין פרעמד דארטן ווי דר פסוק זאגט זיי זאגן צו פרעה צו זיין פרעמד אין לאנד זיינן מיר גיקומן וואורום עס איז ניט דא קיין וייד צו

דיא שאף פון דיינע קנעכט וואורום עס איז שווער דער הונגער אין לאנד כנען, איצונד זאלין זיצען דיינע קנעכט אין לאנד גושן:

במתי מעט מיט ווייניג פאלק ווי דר פסוק זאגט מיט זיבעציג לייבר האבן גינידערט דיינע עלטערין קיין מצרים אונ איצונד האט ניטאן דיר גאט ווי די שטערן פון הימל צו פיל. אונ ער וואר דארטן צו איין גרויס פאלק דר פסוק לערינט אונז אז די ישראל זיינן גיוועזן ניצייכינט פאר אבזונדר פאלק אין מצרים עצום אונ שטארק ווי דר פסוק זאגט די ישראל

פירוש ומשלים מהמגיד מדובנא

משל. צוויא קעניגע האבן געפירט איין לאנגע צייט קריג צווישען זיך, אונ עס איז פיל בלוט פערגאסען געווארען פון ביידע זייטען. אום אבער צו דיזע בלוטפערגיסונג איין ענדע צוא מאכען, האבן ביידע קעניגע צווישען זיך אבגעמאכט, אז זיא זאלען אין איין בעשטימטען ארט פון קריגספלאץ גראבען אויסגראבען איין גרוב, אונ מען זאל אויסקלייבען פון ביידע פיינדליכע מחנות צוא איין סאלדאט, אבער דיא שטארקסטע, אונ דיא ביידע סאלדאטען זאלען זיך ביים גרוב ראנגלען אונ דר קעניג וואס זיין סאלדאט וועט מנצח זיין אונ אריינווארפען דעם צווייטען אין גרוב, דער בלייבט דער זיגער (מנצח), א"ג דער קעניג פון דעם בקיינעמן סאלדאט מוז זיך מיט זיין גאנצע ארמעע אונטערטעניגען מען האט אויסגעקליבן צוויי סאלדאטען אונ אויפגעגראבן א גרוב אויף דעם בעשטימטען ארט, עס האבן זיך צו זאמענגעקליבן ביים גרוב די פעלדמארשאלען

(סק"ס א')

ספורי נסים

ובני ישראל פרו וישרצו. דער מדרש זאגט אויף דעם פסוק וימת יוסף וכל אחיו, יוסף אונ אלע זיינע ברידער זיינען געשטארבען, אבער דער נאמען פון ישראל איז ניט געשטארבען, ער לעבט אייביג אונ טוט מיט דיא אידן שטענדיג נסים ונפלאות. וויא מיר ווייסן האבן דיא מצרים אלעס אנגעווענדעט דיא אידען אוים צו ראטען, נאר וואס מער דיא מצרים האבן זיא געפייניגט אונ וואס מער דיא האבן זייא גלצוואונגען צו טאן שווערע ארבייט האבין זיך די אידין אלס מעהר אונ מעהר איבערעלל פערשפרייט. אונ דאס איז אלין

בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: וָרָב כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: (וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי):

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ:

פירוש ע״ט

מערין זיך אונ ווידמן זיך אונ גרייסן זיך אונ שטארקין, זיך זייער פיל אונ עס ווערט דער פילט דס לאנד מיט זיי. ורב אונ פיל. וויא דר פסוק זאגט רבבה מערונג וויא שפראצונג אין פעלד האב איך גיגעבין דיך, אונ דו האסט גיטערט דיך אונ ביסט גיוואקסין אונ ביסט גיקומען אין צירונג איבער אלע צירונג. כלומר עס איז גיקומען דיא צייט אויס צוא לייזען דיך אונ דוא ביסט נאקעט אונ ליידיג פון מצות:

וירעו זיי איבלען אונז ווי דער פסוק זאגט די מצרים זאגין בייט איך אן מיר וועלין זיך קלינגען צו אים פיליכט ווענט ער זיך מערין אונ ווען עס ווערט זיך גיפינען אשטרייט ווערט ער גימערט ווערין אויף אונזערע פיינד אונ ווערט שטרייטן מיט אונז אונ ער ווערט ארויס

יד חזקה

ורב כמה שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך. איך האב דיר פערגליכן מיט דיא שפראצונגען פון דער ערד, אזו וויא דיא ערד גיבט ארויס אירע שפראצונגען פון תבואה אדער אנדערע גיוויקסן, ווען דיא פערזייטע קעמפער ווערין אין גאנצין צוטרעטן אזוא זיינען דיא ישראל אויך, אז זייא ווערין שוין גאנץ אונטערדריקט אונ קענען שוין מעהר נים

ספורי נסים

ניהיען פון דעם בורא ב״ה, זיין השגחה, דאס דיא מצריים זאלין זייא גיכער ארויסלאזין פון מצרים. אונ אנשטאט וואס דיא אידען האבען גיזאלט זיין פיערהונדערט יאר אין גלות מצרים וויא גאט האט גיזאגט צו אברהם, זיינען זייא געבליבען נור צוויא הונדערט מיט צעהן יאהר, וויא דער מדרש זאגט אויף דעם פסוק ותמלא הארץ אותם, גאנץ מצרים איז פול גיווארין מיט זייא, זייא זיינען גיווען פול אין אלע מקהאטערן אין אלע צירקען אונ דאס גלייכין, ביז דיא מצרים זיינען גיווארין אויף זייא שטארק אויפגעבראכט, אונ האבין זייא גיזוכט מיט אלע מעגליכקייט צו אונטערדריקען, דיא מיטלען האבען אבער נים גיהאלפען, דאנען דיא מצרים זייא גיבוזים אין גאנצין ארויסלאזען פון זיך.

וארא מתבוססת ברמיך. אין פרקי דרבי אליעזר ברייגנט ער, אז פרעה האט ארויסגעגעבען דיא גזירה אז אידין זאלען מאכען ציגעל מיט איין געוויסען צאל צוא איין באשטימטע צייט, אונ שטרוי דארף זאלען זייא אליין קלייבין, פלעגען זייא גיין איבער אלע הייזער אונ זוכען שטרוי. דיא מצרים האבען זייא נישט גילאזט גיבען אונ פלעגען זייא נאך דארצו שלאגען, דאבען זייא גיזוכט גיין אין דער מדבר זוכען שטרויא. זייערע פרויען אונ קינדער פלעגען זייא העלפען מיט ארבייטען אלע שווערע ארבייט. זייא פלעגען גלייך מיט זיי גיין זוכען דיא שטרוי, אונ פלעגען זיך צוא שטעכען דיא פיס אן דערנער אונ שטיינער אין דר מדבר, אונ מיט די פארבלוטיגטע פיס, פלעגען זייא נאכדעם טרעטען דעם ליים צוא דיא ציגעל. איינמאל איז גיגאנגען איינע שוואנגערע פרויא א פרומע, מיט דעם נאמען רחל, העלפען איר מאן קלייבען שטרוי אונ מאכען ציגעל, דאס וויא גיווארען דער ארבייט מפיל גיווען אונ איר בלום האט זיך צוזאמען מיט דעם ליים. דערפאר האט השי״ת דיא מצרים אב גיצאלט מיט מכת בכורים מדה כנגד מדה. דער נביא יחזקאל זאגט, ווארא איך האב דיר גיזעהן, מתבוססת בדמיך פערמעסטיגט דיא ליים אין דיין בלוט, ואומר לך, זאג איך דיר צו, בדמיך חיי, אז דורך דיינע איינענע בלוט ווערסט דוא ווידער אויפלעבען.

(מכ״ם א׳)

פירוש ומשלים מהמגיד מדובנא

יענערלען אונ נאך פיל היליגקייטען פאראנען פון ביידע פיינדליכע לאנדערין אוג די ביידע העלדען האבין אנגעפאנגען זיך צו ראנגלען, פלוצלונג האט איינער אנגענומען דעם צווייטען אונ האט אים גיטראגען צום גרוב, וויא ער איז נאר גיקומען מים זיין לאסט (משא) נאהענט צום גרוב, האט זיך דער צווייטער ארויסגעריסען פון זיינע הענד, אונ ווידער גישיקט אריין גישטויסען דעם טרעגער אין גרוב. נאטירליך, האבין אים זיין פעלדמארשאל אונ דיא גאנצע נאצאלסטווא גילויבט אונ גידאנקט אין גיקענטעווארט פון אלעמען, זייא האבין אים אבער אויך שטארק איבערגערעדט וואס ער האט זיך נאר גילאזט טראגין ביז דער גרוב, ווען דער ווייל האבין זייא דאך גימיינט דאס יענער מאלדאט האט אים בעזיגט אונ זייא האבין דעם קריג פערלארען. דעם גלייכען איז אונזער ענין. נאט וואלט מקיים גיוועזען זיין פערשפרעכען ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ביים ים אליין, נאר אברהם וואלט דאך גיהאט א טענה צום בורא ב״ה וויא מיר האבין פריהער גיזאגט, איז אים צוא בטרוהטען אברהם׳ן אז דיא אידען זאלען שוין פון מצרים ניט ארויס מיט ליידען, האט השי״ת נעבעטן משה׳ן דאס ער זאל אנרייידען די אידען אז זייא זאלין לייען פון די מצרים גאלדענע אונ זילבערנע כלים, די רעכטע עשירות אבער וועלן שוין דיא מצרים אליין אונטערפירען צום ים (וויא דער שטייגער איז אז מען גייט אויף קריג, פירט מען מיט פיל פירדע, קעסטן, געשרעקע אויך געלד) וואס דארטען איז גיווען דער הויפט נצחון, דאס איז קריעת ים סוף. ווידער קען מען זאגין אז דאס וואס נאט האט פערשפראכען אז זייא וועלין ארויס פון גלות מיט פיל גוטס האט ער נאר גימיינט אויף דעם לעצטען גלות

מגן

ויענונו כמה שנאמר וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס: ויתנו עלינו עבודה קשה כמה שנאמר ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך:

ונצעק אל יי אלהי אבותינו וישמע יי את קולנו וירא את עניינו ואת עמלנו ואת לחצנו: ונצעק אל יי אלהי אבותינו כמה שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה: וישמע יי את קולנו כמה שנאמר וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב: וירא את עניינו זו פרישות דרך ארץ כמה שנאמר וירא אלהים את בני ישראל

יד חזקה

פארטראגן דיא צרות דאמאלס הייבט ווא ווידער אן נגס צו ווערין. דער מדרש זאגט, גאט ב"ה האט גזאגט צו יעקב אבינו ע"ה והיה זרעך כעפר הארץ אז דיינע קינדער וועלין שוין זיין אנטערדריקט אונ איינגעבייגען גלייך מיט דער ערד, דאן, ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה. דאן, וועסט דוא ווידער שטארק ווערין אונ דוא וועסט זיך אויס שפרייטען צו מערב אונ מזרח, צפון אונ דרום. דאס הייסט, דו וועסט זיין פול די גאנצע וועלט. אין שירת האזינו שטייט כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם, כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב, אז ער וועט זעהען אז אידין האבען שוין מעהר קיין קרעפטע צו ליידען די צרות, אונ קיינער נעמט זיך פאר זיי אן, דאן וועט ער ריכטען זיין פאלק, אונ טרייסטען זיינע דינער וועט ער העלפען די יידען צום גוטען. דאס זאגט דער פסוק רבבה כצמח השדה נתתיך, איך האב דיר פערגליכען מיט די שפראצונגען פון דער ערד, אז ביידע אלע האבען געמיינט אז עס איז איין ענד מיט אידין, העלפט זיא גאט אונ זיא לעבען ווידער אויף.

פירוש ע"ש

גיין פון דעם לאנד: ויענונו זיי פייניגען אונז, ווי דער פסוק זאגט ויא האבען גימאן אויף אים עלצטע זאלן איין געבן דעם מס פון ווענגן צו פייניגען אים אין זייערע ארבייט ער בויט שטעט שאין קאמערין צו פרעה די שטאט פיתום אונ רעמסס: זיי האבין גיגעבין אויף אונז שווערע ארבעט ווייא דער פסוק זאגט, דיא מצרים ארבעטען מיט דיא ישראל מיט הארטינגקייט:

ונצעק אונ מיר האבין גישריען צו גאט דער גאט פון אונזערע עלטערן אונ ער האט גיהערט גאט אונזר שטים אונ ער האט גיזעהן אונזר פיין אונ אונזערע מידיגקייט אונ אונזער באצווינגעניש כמה שנאמר אזו ווייא אין פסוק שטייט, אונ עס ווער אין פיל צייטען איז גישטארבן דר קיניג פון מצרים אונ זיי זיפצין די ישראל פון די שווערע ארבייט זיי שרייען אונ עס גייט אויף זייער גישריי צו גאט פון דר ארבעט: אונ גאט האט גיהערט אונזר שטים ווי דר פסוק זאגט, גאט האט גיהערט זייער גישריי אונ ער גידיינקט דעם ברית פון אברהם אונ פון יצחק אונ פון יעקב. וירא את עניינו ער האט גיזעהן אונזר פיין דאס איז וואס זיי שיידן

פירוש ומשלים מהמגיד מדובנא

פון דיא פיר גלותן, אויף וועלכע ער האט אנגעמערקט אברהם אבינו ביים ברית בין הבתרים, וואס דאן, דאס הייסט ביין לעצטען גלות וועט ערשט זיין דיא גאולה שלמה, נאר צוא בערוהיגן אברהם'ען האט גאט גיבעטען משה דאס ער זאל אבריידין דיא ישראל אז זיי זאלען לייטן פון די מצרים ווילפערנע אונ גאלדענע געשירר. ערקלערט דאס דער דובנער מגיד זצ"ל מיט נאך א משל. איינער האט גיוואלט חתונה האבן א פארוויטער פלעגט ער פרעגען ביי מענשן וואס קומען אהם אויף שמחות, ביא באזונדער אדער ברתים, וויא עס ווערין גערעכט די מישען אויף שמחות אונ וועלכע שפייזען עס ווערין גיגעבען צום טיש פריער, אונ וועלכע שפעטער. וויא האבין אים אלעס בעקאנט גימאכט אונ ער איז גיווארן א פארוויטער, אונ דאס אויף יעדער שמחה יעדעס מאל דערלאנגט צום טיש אונ צוא גינומען אלעס וויא געהעריג. איינמאל, אויף איין שמחה אויף וועלכע עס זיינען גיווען זעהר פיל געסט אונ די טישען זיינען גיווען שטארק בעזעצט מיט געסט, דאס ער ביים פארווערין גימאכט אין לער. ער האט גינומען צוויי בעזונדערע שפייזען וועלכע מען עסט גינוואלט ציא פארזיכען, צום בייזשפיל פיש אונ חריין, אדער פליש אונ צימעס אונ האט גישטעלט איינע אויף איין טיש אונ די אנדערע אויף דעם אנדערין טיש, איז אים גיקומען אז אויף איין טיש איז גיווען נור פליש אונ אויף דעם אנדערין נור צימעס, האבין די געסט וועלכע גלאכט פון אים, דען ער וואס נישט צימעס ארויף פליש-דר גימשל איז שוין דא פארשטענדליך פון זיך זעלבסט. אז מיר זאלן ש"ן אפילו זאגן דעם דר צוואג וואחרי כן יצאו ברכוש גדול איז גיזיינט אויף דער לעצטע גאולה איז דאך דא דערביי צו פרעגן, די ערשטע דורות וואס זיינען ארויס אין מצרים האבען גיליטן, אונ בעלאהנט זיינען גיווארן זייערע קינדערס קינדער. אונ דאס איז יעדער פיין פון אונזערע חכמים וואס זייא זאגין כדי שלא יאמר אותו צדיק אום דער צדיק אברהם אבינו זאל נים זאגען ועבדום וענו אותם קיים בהם אונטער דריקט האט ער די ערשטע דורות וואס זיינען ארויס אין מצרים, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם אונ בשרייבט האט ער נור זייערע קינדער וועלכע זיי האבן נאר נים גיליטן אין זייערע גלותן.

(סק"ם א')

וַיֵּדַע אֱלֹהִים: וְאֶת עֲמָלֵנוּ אֵלּוּ הַבָּנִים כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן: וְאֶת לַחֲצֵנוּ זוֹ הַדְּחַק כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אוֹתָם:

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים:

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי וְלֹא הַשָּׁלִיחַ. אֲנִי יְיָ אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר: בְּיָד חֲזָקָה זוֹ הַדֶּבֶר כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּה יַד יְיָ הוֹיָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד: וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה זוֹ הַחֶרֶב כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה

פירוש ע"ט

זיך אפ פון זייערע ווייבר ווי דר פסוק זאגט, גאט זעהט דיא ישראל אין גרוים לייד אונ ער זעהט דרויף: אונ אונזר מידיקייט דס איז וואס מען האט אונזערע קינדער גיטייט וויא דער פסוק זאגט אלע זין וואס וועט גיבארין ווערין אין וואסר אריין צו ווארפין אונ אלע טעכטער לאזט לעבן: אונ אונזר באצווינגעניש דאס איז דאס איינגשאפט וויא דער פסוק זאגט איך האב גיזעהן דס איינגשאפט וואס די מצרים איינגען זייא:

ויוציאנו ה' ממצרים גאט האט אונז אוים גיצויגין פון מצרים גיט דורך איין מלאך ניט דורך איין ברענדיגין מלאך ניט דורך אשליח אלא גיוערט מיט זיין כבוד וויא דר פסוק זאגט אונ איך וועל איבר פארן אין לאנד מצרים אין דער נאכט אונ איך וועל שלאגין אלע בכורים אין לאנד מצרים פון מענטשן ביז פיך אונ אין א"ע אפ געטר פון מצרים וועל איך טאן ריכטין איך בין גאט. איך וועל איבער פארן אין לאנד מצרים איך אבר ניט איין מלאך. אונ איך וועל שלאגן אלע בכורים אונ ניט איין ברענדיגר מלאך. אונ אלע געטער פון מצרים וועל איך ריכטין אונ ניט איין שליח איך בין גאט אונ ניט קיין אנדערער:

ביד חזקה מיט שטארקע מאכט דאס איז דר מארד ווי דר פסוק זאגט די האנט פון גאט וועט זיין אין דיינע פיך וואס אין פעלד אין די פערד אין די אייזלן אונ קעמיליך אין די רינדר אין די שאף איין שווערר מארד זייער: אונ מיט אוים גשטרעקטע ארום דאס איז די שווערד פון דעם מלאך המות וואס ער שלאגט די בכורים ווי דער פסוק זאגט זיין שווערד פון דעם מלאך המות איז בלויז אין זיין האנט אוים גישטרעקט איבער ירושלים: אונ מיט

(מק"ב א')

ספורי נסים

כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, דער ילקוט ברייננט אז דעם צווייטן פרעה („פרעה" בעדייטעט קעניג, וויא ביי אונז „צאר" אדער „גאסודאר", אין טערקיי „סולטאן" אונ אין פערזיען „שאך" בעדייטען קייזער) האט זיך גיחלומ'ט אז ער זיצט אויף זיין כיסא אונ לעבען אים שטייט איין אלטער מאן, וועלכער האלט אין האנד איין וואגשאל, אונ אויף איינע זייט ליגען אלע גרויסע לייט פון מצרים, אונ אויף דיא אנדערע א יונגעס זייגעדיגעס שאף, וועלכער וועגט זיי אלעמען אריבער. פרעה האט גיהייסען זיינע צויבערער אז זיי זאלין אים זאגין די בעדייטונג פון דעם חלום, האבען זייא אים גיזאגט, אז עס וועט ביי דיא אידען וואס זיינען גיפליכטן צוא איין שאף, געבוירען ווערין א קינד וועלכער וועט צערשטערין דאס גאנצע לאנד, אונ האבען דעם קעניג גערא טהען אז אלע זכרים וואס ביי אידען וועלין געבוירען ווערען זאל מען דערטרינקען. היאורה תשליכוהו. דער מדרש זאגט, משה רבנו האט מען אריינגעווארפען אין טייך דעם זעכסטען סיון, אונ נאך האט גישען א נס, אז דאמאלס איז גענאנגען בתיה, פרעה'ס טאכטער, מיט אירע קאממערפרויען זיך באדען, דאס זי דר זעהן אז עס שווימט אויף דעם טייך איין קעסטעלע אונ דארין ליגט איין דרייטאגאלטיגעס קינד (דאס איז גיוועזען משה רבנו ע"ה), האט זיא גיהייסען איינע פון אירע יונגפרויען אז זיא זאל ארויסציהען דאס קעסטעלע פון טייך. אז זיא האט דער זעהען דאס קינד, האט זיא עס צוגענומען צו זיך. האבען אירע קאממערפרויען גיפרעגט וויא ווילסט דוא לאזין לעבין איין אידיש קינד, דאס איז דאך געגען דעם בעפעהל פון דיין פאטער, איז געקומען דער מלאך גבריאל אונ האט אלע אירע קאממערפרויען גיטויטעט. דיא גמרא זאגט, אז פרעה'ס טאכטער, האט גיהאט איין אויסשלאג אויף דעם קערפער, אונ וויא זיא האט זיך נור צוגערירט צו די קעסטעלע איז זיא באלד געזונד געווארען אונ דערפאר האט זיא איהם שטארק ליב בעקומען, אונ צו ליב משה'ן איז בטל געווארין דער בעפעהל אז זכרים זאל מען ווארפען אין וואסער, דען די חרטומים האבין גיזאגט צו פרעה אז דער וואס דארף העלפען

עַל יְרוּשָׁלָיִם: וּבְמוֹרָא גָּדוֹל זוֹ גִּלּוּי שְׁכִינָה כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסּוֹת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: וּבְאֹתוֹת זֶה הַמַּטֶּה כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתֹת: וּבְמוֹפְתִים זֶה הַדָּם כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

פונק אין דעם פינגער וואס הייסט אצבע דאס איז דער אנדערער פון דעם גראבן פינגער און שאקיל אם אז דוא זאגסט דם ואש וכו׳ און רצ״ך עד״ש באח״ב:

דָּם. וָאֵשׁ. וְתִמְרוֹת עָשָׁן:

דָּבָר אַחֵר בְּיָד חֲזָקָה שְׁתַּיִם. וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה שְׁתַּיִם. וּבְמוֹרָא גָּדוֹל שְׁתַּיִם. וּבְאֹתוֹת שְׁתַּיִם. וּבְמֹפְתִים שְׁתַּיִם: אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם וְאֵלּוּ הֵן:

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כִּנִּים. עָרוֹב. דֶּבֶר. שְׁחִין. בָּרָד. אַרְבֶּה. חֹשֶׁךְ. מַכַּת בְּכוֹרוֹת:

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִמָּנִים:

ספורי נסים

איידין איז שוין געבארען געווארען, אלזא, איז דאך אומזאנסט וואס מען וועט ווארפען די איבריגע קינדער אין וואסער. אויף דעם פסוק ויגדל משה זאגט די גמרא אז צווייא יאהר האט משה׳ן געזויגען זיין מוטער יוכבד ביי פרעה׳ס טאכטער אים הויז. זיא, דאס הייסט יוכבד, האט אים געלערינט אתורות הגמרא, זיין וואוקס און זיין שיינקייט איז געווען איבער נאטירליך. בתיה האט אים געליבט וויא איין אייגען קינד און האט אים פון איהר פאלאץ נים ארויס געלאזען. פרעה אליין האט איהם אויך זעהר ליב געהאט און איינמאל שפילענדיג מיט איהם האט משה אראב גענומען דיא קרוין פון פרעה און אויפגעזעצט אויף זיין קאפ, האבען דאמאלס דיא חרטומים געזאגט צו פרעה, אז עס שטעהט געשריבען ווייזט אונז, אז ער איז דער, וואס וועט דיין קרוין אראב נעמען פון דיר, און מיא דארף אים אומברענגען. נאר יתרו האט אים פערטהיידיגט און געזאגט אז די גלאנץ פון די גאלדענע קרוין ציט איהם צו, און מיינט זיך נאר דאמיט צוא שפילען. דיא חרטומים האבען געהייסען ברענגען צום פרובע צווייא שיסלען איינע מיט גאלד און איינע מיט ברענענדיגע קויילען, האט משה געוואלט נעמען די גאלד, נאר דער מלאך גבריאל האט אים אונטערגעשטויסען דיא האנד צו דיא קויילען, האט ער גענומען איין הייסען קויל צום מונד, און האט אבגעברענט דעם צונג, און איז דאדורך ניצול געווארען פון טויט, ער איז אבער געבליבען א שטאמלער. אז ער איז עלטער געווארען, האט אים שטארק פאראינטערעסירט די אידישע לאגע אין מצרים, און פלעגט אפט גיין זעהען וויא די אידען ארבייטען דיא שווערע ארבייט, און האט זיך ליבער געוואלט שוין דעם טויט אלס צו זעהן וויא זיינע ברידער קוועלען זיך. דער ערשטער וואהלטהאט זיינער מיט זייא איז געווען אז ער האט אויסגעווירקט ביי פרעה אז שבת זאלען זיי זיין פריי פון ארבייט און דערפאר האט צו אים השי״ת געזאגט, דוא האסט אויפגעקוקט אויף זייער ביטערע לאגע, דערפאר וועל איך אויסקלאייבען מיינע עולמ׳ת עליונים צער פון ישראל, און געטראגן אנטהייל אין זייער ביטערע לאגע, דערפאר וועל איך אויסקלייבען מיינע עולמות עליונים און וועל מיט דיר ריידין, און משה האט גירעדט מיט השי״ת ביים סנה פה אל פה, און פון דאנן אן האט זיך אנגעפאנגען צו אנטוויקלען דיא גאולת ישראל אין מצרים.

(סקים א׳)

פירוש ע״ט

גרויס פארכט דם איז וום די שכינה הט זיך באוויזן אין מצרים צו די יודין ווי אין פסוק שטייט הט דען גפרובט אגאט צו קומן געבן זיך איין פאלק פון צווישן איין אנדער פאלק דורך וואונדער דורך שטרייט און מיט שטארקע מאכט און מיט איין אויס גישטרעקטע ארום און מיט גרויס פארכט וויא גאט הט אייך גיטאן אין לאנד מצרים פר דיינע אויגין: ובאותות זה המטה מיט צייכין דאס איז דער שטעקין וויא דר פסוק זאגט און דעם שטעקין זאלסטו געמען אין דיין האנט וואס דוא זאלסט טאן מיט אים דיא צייכן: ובמופתים און מיט וואונדר דם איז דם בלוט וויא דער פסוק זאגט איך וועל געבין וואונדער צייכין אין הימל און אויף דער ערד: דם ואש בלוט און פייער ותמרות עשן איין זייל פון רויך:

דבר אחר אין אנדער פשט מיט שטארקע מאכט דאס איז צוויי מכות און מיט אויס גישטרעקטן ארום איז אויך צוויי מכות און מיט גרויס פארכט איז אויך צוויי מכות און מיט צייכין איז אויך צוויי מכות און מיט וואונדר איז אויך צוויי מכות. דס זיינן די צעהן מכות וום גאט הט גיבראכט אויף די מצרים אין לאנד מצרים ואלו הן דאס זיינען זייא.

דְצַ״ךְ. עֲדַ״שׁ. בְּאַחַ״ב:

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת. בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִוא. וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּייָ וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ: כַּמָּה לָקוּ בְּאֶצְבַּע עֶשֶׂר מַכּוֹת. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. עֶבְרָה אַחַת. וָזַעַם שְׁתַּיִם. וְצָרָה שָׁלשׁ. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים אַרְבַּע. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חָמֵשׁ מַכּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ אַחַת. עֶבְרָה שְׁתַּיִם. וָזַעַם שָׁלשׁ. וְצָרָה אַרְבַּע. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים חָמֵשׁ. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַכּוֹת:

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ: אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים דַּיֵּנוּ: אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים וְלֹא עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם דַּיֵּנוּ: אִלּוּ

דם בְּלוּט צפרדע פְרָעשׁ כנים לַייז ערוב אַלֶע חַיּוֹת רָעוֹת דבר מָארד שחין גְרִינְד ברד הָאגִיל ארבה הַיישֶׁערִיק חשך פִינְצְטֶערְנֶעשׁ מכת בכורות דיא פְּלָאג פוּן דיא בְּכוֹרִים:

רַבִּי יוסי הגלילי זָאגְט פוּן וָואס לֶערְנְסְטוּ אָפּ אַז זַיי זַיינֶען גִישְׁלָאגִין גִיוָוארִין דיא מִצְרִים אִין לַאנְד מִצְרַיִם צֶעהֶן מַכּוֹת אוּנ אוֹיף דֶעם יַם פוּפְצִיג מַכּוֹת, אִין מִצְרַיִם וָואס זָאגְט דֶער פָּסוּק זַיי זָאגִין דִי מְכַשְּׁפִים צוּ פַּרְעֹה אַיין פִינְגֶער פוּן גָאט אִיז דָאס אוּנ אוֹיף דֶעם יַם זָאגְט דֶר פָּסוּק עֶר זָעהט יִשְׂרָאֵל דִי גְרוֹיסֶע הַאנְט וָואס גָאט הָאט גִיטָאן אִין מִצְרַיִם פָארְכְטִין זִיךְ דָאס פָאלְק פָאר גָאט אוּנ זַייא גְלַייבִּין אִין גָאט אוּנ אִין זַיין קְנֶעכְט משֶׁה. ווִיפִיל זַיינֶען זַיי גִישְׁלָאגִין גִיוָוארִין מִיט אַיין פִינְגֶער אִין מִצְרַיִם צֶעהֶן מַכּוֹת אוּנ אוֹיף דֶעם יַם אִיז גִיוֶועֶן אַיין גַאנְצֶע הַאנְט אוּנ פִינְף פִינְגֶער אִיז פוּפְצִיג מַכּוֹת אמור מעתה אִיז גִידְרוּנְגֶען אַז אִין לַאנְד מִצְרַיִם זַיינֶען זַייא גֶעשְׁלָאגִין גֶעוָוארִין צֶעהֶן מַכּוֹת אוּנ אוֹיף דֶעם יַם פוּפְצִיג מַכּוֹת:

רַבִּי אליעזר זָאגְט פוּן וָואס לֶערְנְסְטוּ אָפּ אַז אִיטְלִיכֶע מַכָּה וָואס הקב״ה הָאט גִיבְּרַאכְט אוֹיף דִי מִצְרִים אִין לַאנְד מִצְרַיִם אִיז גִיוֶועֶן פוּן פִיר מַכּוֹת דֶר פָּסוּק זָאגְט עֶר שִׁיקְט אִין זַיי זַיין הִיצִיג צָארְן גְרִים צָארְן אוּנ צָארְן אוּנ לַייד אַיין גִישִׁיקְט פוּן בֵּייזֶע שְׁלוּחִים. גְרִים צָארְין אִיז אַיין מַכָּה, צָארִין אִיז צְוַויי מַכּוֹת, לַייד אִיז דְרַיי מַכּוֹת, בֵּייזֶע שְׁלוּחִים אִיז פִיר מַכּוֹת. לֶערְנֶען מִיר אָפּ אַז אִין לַאנְד מִצְרַיִם זַיינֶען זַיי גִישְׁלָאגִין גִיוָוארִין פֶערְצִיג מַכּוֹת אוּנ אוֹיף דֶם יַם צְוַויי הוּנְדֶערְט מַכּוֹת: רבי עקיבא זָאגְט פוּן וַואנֶען לֶערְנֶען מִיר אָפּ אַז אִיטְלִיכֶע מַכָּה אִיז גִיוֶועֶן פוּן פִינְף מַכּוֹת דֶר פָּסוּק זָאגְט עֶר שִׁיקְט אוֹיף זַיי הִיצִיג צָארִין אוּנ גְרִים צָארִין אוּנ לַייד אוּנ בֵּייזֶע שְׁלוּחִים. הִיצִיג צָארִין אִיז אַיין מַכָּה, גְרִים צָארִין אִיז צְוַויי, צָארִין אִיז דְרַיי, אוּנ לַייד אִיז פִיר, אוּנ גִישִׁיקְט פוּן בֵּייזֶע שְׁלוּחִים אִיז פִינְף אמור מעתה לֶערְנֶען מִיר אָפּ אַז אִין מִצְרַיִם זַיינֶען זַיי גִשְׁלָאגְן גִוָוארִין פוּפְצִיג מַכּוֹת אוּנ אוֹיפִין יַם צְוַויי הוּנְדֶרְט אוּנ פוּפְצִיג מַכּוֹת:

כַּמָּה מעלות טובות ווִי פִיל גוּטֶע מַעֲלוֹת אִיז צוּ גָאט אוֹיף אוּנְז יִשְׂרָאֵל אלו הוציאנו ממצרים וֶוען גָאט וָואלְט אוֹיס גִיצוֹיגִין אוּנְז פוּן מִצְרַיִם אוּנ וָואלְט נִיט גִיטָאן אִין זַיי גִירִיכְט דיינו וָואלְט גִינוּג גִיוֶועזִין פוּן אוּנְזֶערְט וֶועגִין. וֶוען גָאט וָואלְט גִיטָאן אִין זַייא רִיכְט אוּנ עֶר וָואלְט נִיט גִיטָאן אִין זַייעֶרֶע אָפּ גֶעטֶער וָואלְט גִינוּג גִיוֶועזִין. וֶוען גָאט וָואלְט גִיטָאן אִין

עשה באלהיהם ולא הרג את בכוריהם דיינו: אלו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את ממונם דיינו: אלו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים דיינו: אלו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דיינו: אלו העבירנו בתוכו בחרבה ולא שקע צרינו בתוכו דיינו: אלו שקע צרינו בתוכו ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה דיינו: אלו ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את המן דיינו: אלו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו: אלו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני דיינו: אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו: אלו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דיינו:

אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית הבחירה דיינו:

על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו. שהוציאנו ממצרים. ועשה בהם שפטים. ועשה באלהיהם. והרג את בכוריהם. ונתן לנו את ממונם. וקרע לנו את הים. והעבירנו בתוכו בחרבה. ושקע צרינו בתוכו. וספק צרכנו במדבר ארבעים שנה. והאכילנו את המן. ונתן לנו את השבת. וקרבנו לפני הר סיני. ונתן לנו את התורה. והכניסנו לארץ ישראל. ובנה לנו את בית הבחירה. לכפר על כל עונותינו: ביז אהער זאגט מען שבת הגדול

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו. ואלו הן. פסח. מצה. ומרור:

זייערע אפ געטער אונ וואלט ניט גיהרגעט זייערע בכורים וואלט גינוג גיוועזין פון אונזערט וועגן. ווען גאט וואלט גהרגעט די בכורים אונ וואלט ניט גיגעבין צו אונז זייער געלט וואלט גינוג גיוועזין. ווען גאט וואלט גיגעבין צו אונז זייער געלט אונ וואלט ניט גישפאלטין פון אונזערט וועגין דעם ים וואלט גינוג גיוועזין. ווען גאט וואלט שפאלטין פון אונזערט וועגן דעם ים אונ וואלט ניט איבר פירין אונז אויף דר טריקעניש וואלט גינוג גיוועזין. ווען גאט וואלט איבר גיפירט אונז אויף דר טריקעניש אונ וואלט ניט דר טרונקען אונזערע באליידיגער אין דעם ים וואלט גינוג גיוועזין. ווען גאט וואלט דער טרונקען אונזערע באליידיגער אונ וואלט ניט גינוג טאן אונזר באדערפעניש אין דר מדבר פערציג יאר וואלט גינוג גיוועזין. ווען גאט וואלט בגונוגט אונזר בדערפעניש אין דר מדבר פערציג יאהר מיט אנדערע שפייז אונ וואלט אונז ניט גימאכט עסין דעם מן וואלט גינוג גיוועזין. ווען גאט וואלט גימאכט עסין אונז דעם מן אונ וואלט ניט גיגעבין צוא אונז דעם שבת וואלט גינוג גיוועזין. ווען ער וואלט גיגעבין צו אונז דעם שבת אונ וואלט ניט גינעהנט אונז צום בארג סיני וואלט גינוג גיוועזין. ווען ער וואלט גינעהנט אונז צום בארג סיני אונ וואלט ניט גיגעבין אונז דיא תורה וואלט גינוג גיוועזין. ווען ער וואלט גיגעבין צו אונז די תורה אונ וואלט אונז ניט אריין גיבראכט קיין ארץ ישראל וואלט גינוג גיוועזין. ווען גאט וואלט אונז אריין גיבראכט קיין ארץ ישראל אונ וואלט ניט גיבויט צוא אונז דאס בית המקדש וואלט גינוג גיוועזין:

על אחת ווען אויף איין טובה וואס גאט האט אונז גיטאן דארפין מיר אים לויבין מכל שכן גיהערין מיר לויבין צו גאט אויף די טאפעלע טובות וואס ער האט גיטאן צוא אונז. ער האט אונז אויס גיצויגין פון מצרים אונ האט גיטאן אין זיי ריכטין אונ האט גיטאן אין זייערע אפ געטער אונ האט גיהרגעט זייערע בכורים אונ האט גיגעבין אונז זייער געלט אונ האט גישפאלטין פון אונזערט וועגין דעם ים אונ האט אונז גיפירט איבר דם ים טרוקין אונ האט דר טרונקען אונזערע פיינד אונ האט באגוגינט אונזר בדערפעניש פערציג יאר אונ האט אונז גיגעבין עסין דעם מן אונ האט אונז גיגעבין דעם שבת אונ האט גינעהנט אונז צום בארג סיני אונ האט אונז גיגעבין דיא תורה אונ האט אונז אריין גיבראכט קיין ארץ ישראל אונ האט אונז גיבויט דאס בית המקדש ער זאל מכפר זיין אויף אלע אונזערע עונות:

רבן גמליאל פלעגט זאגין איטליכר וואס זאגט ניט דיא דריי זאכין אום פסח איז ער ניט יוצא וואס ער איז שולדיג ואלו הן אונ דאס זיינען זיי. פאר וואס עסט מען דעם קרבן

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיְיָ אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

נעם דיא מַצָּה אין דער האַנד אונ זָאג דָאס:

מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם. שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

נעם דעם מָרוֹר אין דער האַנד אונ זָאג דאס:

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרָיִם שֶׁנֶּאֱמַר וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבַד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא

פירוש ע"ט

פסח אונ מצה אונ מרור: פסח דעם קרבן פסח וואס אונזערע עלטערין האבין גיגעסין אין דר צייט אז דאס בהמ"ק איז גישטאנען פון וועגין וואס, פון וועגן ווייל הקב"ה הט איבר גיהיפט איבער די הייזער פון אונזערע עלטערין אין מצרים וויא דר פסוק זאגט ואמרתם איר זאלט זאגין איין שעכטונג פון קרבן פסח איז דאס צו נאט וואס ער האט גיהיפט איבר די הייזר פון די ישראל אין לאנד מצרים אז ער האט גימארדט די מצרים אבר אונזערע הייזער האט ער בשירעמט בוקט זיך דאס פאלק אונ נייגין זיך:

מצה זו דיא מצה וואס מיר עסין פון וועגין וואס, פון וועגין עס האט ניט צייט גיהאט דאס טייג פון אונזערע עלטערין זויער צו ווערין ביז ער האט זיך בווייזין צו זיי הקב"ה אונ האט אויס גילייזט זיי וויא דער פסוק זאגט זיי האבין גיבאקין דאס טייג וואס זייא האבין אויס גיצויגין פון לאנד מצרים קוכין ווארום עס איז ניט זויער גיווארין ווארום זייא זיינען פאר טריבין גיווארין פון לאנד מצרים אונ זייא קאנען ניט זאמען זיך אונ שפייז האבין זייא ניט אן געברייט זיך:

מרור זה דאס ביטערע קרייטער וואס מיר עסין פון וועגין וואס, פון וועגין ווייל זיי האבין גיביטערט די מצרים דאס לעבין פון אונזערע עלטערין אין מצרים ווי דר פסוק זאגט זיי האבין גביטערט זייער לעבין מיט שווערע ארבייט מיט ליים אונ מיט ציגיל אונ מיט אלע ארבעט אין פעלד, אלע ארבעט וואס זייא האבין גיארבעט מיט זייא איז מיט הארטיגקייט:

בכל דור ודור אין איטליכין ניבירד איז שולדיג דר מענטש צו באכטין זיך גלייך ווי ער איז אויס גיגאנגן פון מצרים ווי דער פסוק זאגט זאלסט זאגין צו דיין קינד אין דעם טאג אונ זאג אים דאס טוען מיר ווייל נאט האט מיר גיטאן נסים אין מיין אויס גאנג פון מצרים. ניט אונזערע עלטערין אליין האט אויס גילייזט הקב"ה נייערט אונז האט אויך גאט אויס גילייזט

ספורי נסים

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים. צו יעדער צייט מוז זיך דר מענטש בעטראכטן פונקט וויא ער אליין וואלט ארויס פון מצרים, דען צוא יעדער צייט ליידען אונזערע ברידער נענוג צרות אונ יסורים אין פערשידענע לענדר, פיליכט נאך מעהר וויא אונזערע עלטערן האבין געליטען אין מצרים. דיא צרות וועלכע אידען האבין גיהאט אין שפאניען איז גאר אונמעגליך אויסצושרייבען. פיעל האבין זיך גילאזט רייסען שטיקער פלייש פון זייער געזונדן קערפער, פיעל האבען זיך געלאזט פערברענען לעבעדיג אונ

אף אותנו גאל עמהם שנאמר ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו:

נעם דעם כוס אין דער רעכטער האנט און דעקט צו די מצות און זאגט לפיכך ביז הללויה:

לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו. הוציאנו מעבדות לחרות. מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב. ומאפלה לאור גדול. ומשעבוד לגאלה. ונאמר לפניו שירה חדשה, הללויה:

הללויה הללו עבדי יי הללו את שם יי: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: רם על כל גוים יי על השמים כבודו: מי כיי אלהינו המגביהי לשבת: המשפילי לראות בשמים ובארץ: מקימי מעפר דל מאשפת ירים אביון: להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו: מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: הים ראה וינס הירדן יסב לאחור: ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן: מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור: ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן: מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים:

ספורי נסים

האבען מקדש השם געווען ברבים און ניט אויף איין האר אבגעוויכען פון זייער הייליגע אמונה. אנדערע האבען געלעבט פאר'ן שיין אלס קאטאליקען און איז'ס געהיים (בסתר) זיינען זיי געווען פיינערדיגע פרומע אידען. און אין וועלכען געפאהר זיי האבען דאבייא געשוועבט איז נאר ניט משער צו זיין. אין דיא ציים פון הגאון הגדול ר' משה קרעמער ז"ל מווילנא האט געלעבט איין געוויסער צדיק און תלמיד חכם ר' אהרן רופא ז"ל. אין זייער ציים, זיינען געווען בייא פיעל קעניגע און פירסטען אין אי' ראפא און אזיען, יודישע לייב דאקטורים. דיא דאקטורים זיינען געווען זייער חשוב בייא דיא קעניגע, און האבען אויסגעווירקט פיעל טובות פאר זייערע אונטערדריקטע ברידער. דער ר' אהרן ז"ל, איז געפאהרען נאך פאדוא (אין איטאליען), און איז אנגעקומען אין אוניווערסיטעט און האט אויסגעלשטודירט דאקטאר. אז ער איז געפאהרען צוריק פון פאדוא איבער'ן ים, האט א שטורעמווינד פארטראגען די שיף אויף וועלכע ער איז געפאהרען אין א שטאט פון שפאניען. ער איז אראפ פון שיף אויפ'ן ברעג און איז אריין אין שטאט. ער גייט איבער די גאסען און עס איז קיין איינציגען אידען צוא בעגעגענען, דען קיין איד האט זיך דארט ניט געטארט באוויזען, און אז מען האט געטראפען אידען האט מען אים פריהער אנגיטאן כל הענוים קשים, און נאכהער האט מען איהם פארברענט. נון קענען מיר זיך פארשטעלען אין וועלכען געפאהר אונזער ר' אהרן האט געשוועבט בעת ער האט ארומגעוואנדערט אין שטאט. צום גליק אבער האט מען אים ניט דערקענט פאר א אידען. עס איז געקומען ערב פסח איז אים געווארען שלעכט, וואס, און ביי וועמען עסט מען דעם נאכט יום. איז אים ארויף אויפ'ן געדאנקען צו גיין צום מארק וואו עס ווערד פארקויפט פערשידענע גרינסען, דאס דארט, האט ער געטראכט, וועט ער גיווים טרעפען איין אידען וואס וועט איינקויפען גרינס צו די סדרים, וועט ער זיך בייא

(סק"ם א')

פירוש ע"ט

מיט זיי וויא דער פסוק זאגט ואותנו און אונז האט ער אויס גיצויגען פון דארטען ווייגען צו ברייגען אונז צו געבען אונז דאס לאנד וואס ער האט געשוואוירען צו אונזערע עלטערן:

לפיכך דרום זיינען מיר מחויב צו דאנקען און צו לויבען און צוא צירען און דער הייבען צו בשיינען צו גאט וואס ער האט געטאן צו אונזערע עלטערן און צו אונז אלע די נסים ער האט אויס געצויגען אונז פון דינסט צו פריי פון טרויערינג צו פרייד צו מאכען יום טוב און פון פינצטערניש צו גרויס ליכט דרום וועלן מיר זאגען פאר אים הללויה לויבט גאט:

נעם דעם כוס אין האנד אונ זאג דאס:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה לאכל בו מצה ומרור. כן יי אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך. ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים (מוצ"ש זאגט מען מן הפסחים ומן הזבחים) אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון. ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו: ברוך אתה יי גאל ישראל:

הנני מוכן ומזומן לקים מצות כוס שני של ארבע כוסות לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן: טרינק אן גילעהענט

רחצה וואש דיא הענט אונ זאג דיא ברכה על נטילת ידים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים:

מוציא נעם אין דער האנט אלע דרייא מצות וויא זייא ליגען אונ זאג פריער תנה תני אונ אויך דיא ברכה המוציא:

הנני מוכן ומזומן לקים מצות אכילת מצה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל

פירוש ע"ט

ברוך געלויבט ביסטו גאט אונזער גאט דער קיניג פון דער וועלט וואס ער האט אונז אוים געלייזט אונ אונזרע עלטערן פון מצרים אונ האט אונז גיגרייכט צו די דאזיגע נאכט צו עסין אין איהם מצה ומרור אזו אויך גאט אונזר גאט אונ גאט פון אונזרע עלטערן ער זאל אונז גרייכין צו אנדרע צייטין אונ ימים טובים וואס קומען קעגן אונז צו שלום מיר זאלן זיין פרייליך מיט דם בנין פון דיין שטאט אונ לוסטיג זיין אין דיין דינסט אונ מיר זאלן דארטין עסין פון די שעכטונג אונ פון די קרבנות פסחים וואס זייער בלוט וועט גרייכין אויף דר וואנט פון דיין מזבח צו באוויליגונג אונ מיר וועלין לויבין צוא דיר אנייע גיזאנג אויף אונזר דר לייזונג פון גוף אונ פון נפש: ברוך געלויבט ביסטו גאט וואס דער לייזט די ישראל:

ספורי נסים

ביא איהם בעשטעלין יו"ם. ער איז געקומען צום מארק, האט ער געזעהן, ווי א דינער פון איין רייכע הויז איז צוגעמארקט, אונ האט איינגעקויפט פערשיידענע גרינסען אונ איז צוריק געפארען. ר' אהרן איז נאך גילאפן נאך דער דראשקע ביז דא האט זיך אפגעשטעלט. האט ער געזעהן אז פאר דער פארארנער פתיד שטיים א וואך, אונ מעדרערע לאקייען לויפען ארום הין אונ הער. ער האט פארשטאנען אז דא וואוינט נים א קליינער מענש, פון דיעסטווענין, האט ער געבעטען איין לאקיי אז ער זאל אים אנמעלדען ביים העררן. דער לאקיי האט אנפאנגס נים געוואלט, נאר דערנאך האט ער אים אנגעמעלדעט אונ דער הער האט אים געהייסען אריינלאזען. אז ר' אהרן איז אריין צו אים אין קאבינעט האט ער צו אים געזאגט מיט איינע וויינענדע שטימע, מיין העדר, איך גיב זיך אין גאנצען איבער צו דיר, אונ פערטרויאי דיר אז איך בין א איד. איך קום יעצט פון פארוא וואו איך האב געלערענט סטודיען, א שטורעם האט די שיף אויף וועלכע איך האב געריים פערטריבען ביז אהער. יעצט מיין העדר, איך ווייס אז דוא ביסט א איד ווייא איך, פערלאנג איך אז דוא זאלסט מיר געבען צו זיך אויף יו"ם איך זאל חלי' נים זיין געצוואונגען צוא עסען חמץ אום פסח, אונ קענען פייערן דעם יו"ם ווייא אונזר גאט האט אונז געבאטען.

דער ווירטה האט זיך אנפאנגס אפילו געלייקענט אז ער איז א איד, אונ האט גימאכט א שטרייגע מינע אונ גיזאגט ווי אזוי האגט ער אים דאס נאר צוזאגען. נאר דער נאך האט ער אים מודה געווען אז ער איז פון דיא אנוסים, וועלכע פאר'ן שיין זיינען זייא קאטאליקען, אינגעהיים אבער זיינען זייא אמת'ע אידען, אונ דאס אים פארשווארצן אין נאמען נאמען, אז ער זאל דאס הלילה קיינעם נים מגלה זיין, ווארום זיי קענען בידע אונגליקליך זיין. ער האט אים צוגענומען צוא זיך אויף דעם גאנצען יו"ם, אונ דורך איין געהיימע מידר האט ער אים אראפגעפירט אין איין אונטערירדישע געהיימע וואוהנונג, וואו עס איז גיווען פירסטליך געדעקט דער טיש מיט פיעל זילבערנע אונ גאלדענע געשירר, אונ אלעס אנגעגרייט צום סדר. דארטען האבען זייא, אונ דיא ווירטהין מיט דעם עלטעסטען זון זייערן אב געריכט סדר, אונ פארבראכט דעם גאנצען יו"ם אין דברי תורה. נאך יו"ם, האט דער ווירטה אבגעשיקט ר' אהרנ'ען אויף א שיף נאך האוזע, אונ האט אים מיטגעגעבען פיעל טייערע מתנות.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

מצה לאז אראפ פון דער האנט די אונטערשטע מצה און האלט נאר די אייבערשטע און די צובראכענע, און זאג די ברכה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

ברעך אפ פון דער אייבערשטער מצה איין כזית און פון דער צובראכענע איין כזית און עס ביידע אין גלייכען און טייל איטליכען ארום אויך צוא צוויא כזית:

מרור נעם איין כזית מרור און טונק איין אין חרוסת און זאג הנני און אויך די ברכה און עס ניט אן גילעהנען:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מָרוֹר לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

כורך נעם דיא אונטערשטע מצה און לייג אויף איר מרור געריבענעם חריין און עס אן גילעהנט. און פאר דעם עסן זאג דאס:

זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל. כֵּן עָשָׂה הִלֵּל. בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיָה כּוֹרֵךְ מַצָּה וּמָרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ:

שלחן עורך עס און טרינק און לאז דיר וואול זיין:

צפון נעם דעם אפיקומן פון אונטער דעם קישן און ברעך אפ וויא איין זית גרויס און טייל איטליכן ארום וויא איין זית גרויס און עס אן גילעהנט און פאר דעם עסן זאגט מען דאס:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

ברך היים אן גיסן דעם כוס. וואש די הענד און בענטש. נאך דעם בענטשן זאג הנני און טרינק אן גילעהנט:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס שְׁלִישִׁי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

היים אן גיסן איין כוס און מען איז זיך נוהג צו עפענען דיא טיר און מען זאגט שפוך חמתך:

שְׁפוֹךְ חֲמָתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ: כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ: שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעְמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יַשִּׂיגֵם: תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְיָ:

הלל מען דער גיסט דעם פערטן כוס און מען זאגט לא לנו ביז אתה אל און דער נאך הודו און נשמת ביז אל העולמים און דער נאך זאגט מען דאס:

דיא ערשטע נאכט פסח זאגט מען דאס:

וּבְכֵן וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה:

אָז רוֹב נִסִּים הִפְלֵאתָ בַּלַּיְלָה. בְּרֹאשׁ אַשְׁמוּרוֹת זֶה הַלַּיְלָה. גֵּר צֶדֶק נִצַּחְתּוֹ כְּנֶחֱלַק לוֹ לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: דַּנְתָּ מֶלֶךְ גְּרָר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה. הִפְחַדְתָּ אֲרַמִּי בְּאֶמֶשׁ לַיְלָה. וַיָּשַׂר יִשְׂרָאֵל לְמַלְאָךְ וַיּוּכַל לוֹ לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: זֶרַע בְּכוֹרֵי פַתְרוֹס מָחַצְתָּ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה. חֵילָם לֹא מָצְאוּ בְּקוּמָם בַּלַּיְלָה. טִיסַת נְגִיד חֲרוֹשֶׁת סִלִּיתָ בְכוֹכְבֵי לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: יָעַץ מְחָרֵף לְנוֹפֵף אוּוִי הוֹבַשְׁתָּ פְגָרָיו

אז רוב נסים פאר צייטן פיל וואונדער האסטו גיוואונדערט דיזע נאכט אין אן הייב פון דר נאכט פון פסח. דעם גירעכטין גר דאס איז אברהם האסטו אים גישטארקט ווען ער האט זיך מיט זיינע קנעכט צוא טיילט נאך צוא יאגן אמרפל ביי נאכט ויהי בחצי הלילה דאס איז גיוועזן אין מיטין דר נאכט פון פסח. דו האסט גישטראפט דעם מלך פון לאנד גרר דס איז אבימלך אין חלום פון נאכט. דו האסט גישראקין לבן הארמי אין פינצטערע נאכט. ער האט גיהערשט צו איין מלאך און האט ביי גיקומן אים ביי נאכט. דיא ערשטע קינדר פון פתרוס דאס איז מצרים האסטו פר וואונדעט אין מיטין דר נאכט. זייער קראפט האבן זיי ניט גפונן אין זייער אויף שטיין ביי נאכט. דס שווערין פון דם הערר פון חרושת דס איז סיסרא האסטו

גיטראטין (סק״ם א׳)

בַּלַּיְלָה. פָּרַע בֵּל וּמַצָּבוֹ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה. לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רָז חֲזוֹת לַיְלָה. ויהי
בחצי הלילה: מִשְׁתַּכֵּר בִּכְלֵי קֹדֶשׁ נֶהֱרַג בּוֹ בַּלַּיְלָה. נוֹשַׁע מִבּוֹר אֲרָיוֹת פּוֹתֵר בִּעֲתוּתֵי
לַיְלָה. שִׂנְאָה נָטַר אֲגָגִי וְכָתַב סְפָרִים בַּלַּיְלָה. ויהי בחצי הלילה: עוֹרַרְתָּ נִצְחֲךָ עָלָיו
בְּנֶדֶד שְׁנַת לַיְלָה. פּוּרָה תִדְרוֹךְ לְשׁוֹמֵר מַה מִּלַּיְלָה. צָרַח כַּשּׁוֹמֵר וְשָׂח אָתָא
בֹקֶר וְגַם לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה. רָם הוֹדַע
כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ הַלַּיְלָה. שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. תָּאִיר
כְּאוֹר יוֹם חֶשְׁכַת לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה:

די אנדערע נאכט פסח זאגט מען דאס:

וּבְכֵן וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

אֹמֶץ גְּבוּרוֹתֶיךָ הִפְלֵאתָ בַּפֶּסַח. בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נִשֵּׂאתָ פֶּסַח. גִּלִּיתָ
לְאֶזְרָחִי חֲצוֹת לֵיל פֶּסַח. ואמרתם זבח פסח: דְּלָתָיו דָּפַקְתָּ כְּחֹם הַיּוֹם בַּפֶּסַח.
הִסְעִיד נוֹצְצִים עֻגוֹת מַצּוֹת בַּפֶּסַח. וְאֶל הַבָּקָר רָץ זֵכֶר לְשׁוֹר עֵרֶךְ פֶּסַח. ואמרתם
זבח פסח: זֹעֲמוּ סְדוֹמִים וְלֹהֲטוּ בָּאֵשׁ בַּפֶּסַח. חֻלַּץ לוֹט מֵהֶם וּמַצּוֹת אָפָה בְּקֵץ
פֶּסַח. טִאטֵאתָ אַדְמַת מֹף וְנֹף בְּעָבְרְךָ בַּפֶּסַח. ואמרתם זבח פסח: יָהּ רֹאשׁ כָּל
אוֹן מָחַצְתָּ בְּלֵיל שִׁמּוּר פֶּסַח. כַּבִּיר עַל בֵּן בְּכוֹר פָּסַחְתָּ בְּדַם פֶּסַח. לְבִלְתִּי תֵּת
מַשְׁחִית לָבֹא בִּפְתָחַי בַּפֶּסַח. ואמרתם זבח פסח: מְסֻגֶּרֶת סֻגָּרָה בְּעִתּוֹתֵי פֶּסַח. נִשְׁמְדָה
מִדְיָן בִּצְלִיל שְׂעוֹרֵי עֹמֶר פֶּסַח. שׂוֹרְפוּ מִשְׁמַנֵּי פּוּל וְלוּד בִּיקַד יְקוֹד פֶּסַח. ואמרתם

גיטראכטן מיט די שטערן פון דער נאכט. ער האט זיך בראטן סנחריב אויף צו הייבן זיין האנד
איבער די גילוסטיגע שטאט ירושלים האט ער פר שעמט זיינע מאגען אין דר נאכט. עס איז
איין גיבוקט די עבודת גלולים פון נבוכדנצר וואס הייסט בל אונ זיין באשטאנד אין רער
פינצטערער נאכט. צו דעם גילוסטיגן מאן דס איז דניאל איז אנטפלעקט גיווארין דר חלום
וואס נבוכדנצר האט גיזעהן ביי נאכט. בלשצר וואס האט זיך אן גטרונקן מיט די הייליגע
כלים פון דם בית המקדש איז דר שלאגן גיווארן אין דר נאכט. דניאל וס ער איז גיהאלפן
גיווארין פון דעם לייבן גרוב ער האט בשיידט וואס דר מלאך הט גישריבן אויף דר וואנט
דא האט בלשצר גיהאט דר פון שרעקנעס ביי נאכט. פיינדשאפט האט גיהאט המן דער
זון פון אגג אונ האט גישריבן בריף צו פר דארבן די יודין אין דר נאכט. דו האסט דר וועקט
דיין שטארקייט אויף אים דו האסט פר וואגילט דם שלאף פון אחשורוש ביי נאכט. גינעהן
דעם טאג וס איז ניט טאג אונ ניט נאכט. הויכער גאט מאך וויסן אז צו דיר איז דער טאג
אונ די נאכט. היטערס באפעל איבער דיין שטאט אלע טעג אונ אלע נעכט. לייכט ווי די
לייכט פון טאג דאס פינצטערנעס פון דער נאכט:

אומץ מיט מאכט דיינע שטארקייט האסטו וואונדר גיטאן אום פסח. העכער אז אלע יום
טוב האסטו דר הויבן דעם פסח. האסט דיך בווייזן צו אברהם אין מיטין דר נאכט
פון פסח. זיינע טירין האסטו אן גיקלאפט אז עס האט זיך דר היצט דער טאג אום פסח. ער
מאכט איין סעודה פאר די פייערנע מלאכים מיט מצות אום פסח אונ צו דעם רינד איז ער
גילאפין צו איין גידעכנעס צו דעם אקס אויף חגיגת פסח. זיי זיינן ניצערינט גיווארין דיא
סדומים אין פייער אום פסח. ארוים ניצוינגן איז לוט גיווארן פון זיי אונ קוכן האט ער גיבאקן
אין ענד פון פסח. דו האסט אוים גיקערט די ערד נוף נוען דו ביסט איבער גיפארין דרינען
אום פסח. גאט, די קעפ פון אלע בכורים האסטו גיוואונדט אין דר גיהיטר נאכט פון פסח. פיל
קרעפטיגר גאט אויף די ישראל האסטו איבר גיהיפט דורך דעם שפריינגען בלוט פון דעם
קרבן פסח ניט צו לאזין דעם פאר דארבער צו קומן אין מיינע טירין אום פסח. די שטאט
יריחו איז פאר שלאסן אין דער צייט פון פסח. זיי ווארין פאר טיליגט מדין פון וועגין דעם
זכות פון דעם קוכין פון גערשטין פון דעם עומר וואס מען ברייננט אום פסח. זיי ווערין פר
ברענט די פעטע פון אשור מיט פר ברענונג אום פסח. עס איז נאך טאג גיוועזן אין נוב איז
סנחריב גיבליבין דר וייל האט ניגרייכט פסח, איין האנט פון דעם מלאך האט גישריבן אויף

(סק"ם א')
דער

זבח פסח: עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמוֹד עַד גָּעָה עוֹנַת פֶּסַח. פַּס יָד כָּתְבָה לְקַעֲקֵעַ צוּל בַּפֶּסַח. צָפֹה הַצָּפִית עָרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן בַּפֶּסַח. ואמרתם זבח פסח: קָהָל כִּנְּסָה הֲדַסָּה צוֹם לְשַׁלֵּשׁ בַּפֶּסַח. רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מָחַצְתָּ בְּעֵץ חֲמִשִּׁים בַּפֶּסַח. שְׁתֵּי אֵלֶּה רֶגַע תָּבִיא לְעוּצִית בַּפֶּסַח. תָּעֹז יָדְךָ וְתָרוּם יְמִינְךָ כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג פֶּסַח.

ואמרתם זבח פסח:

כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה:

אַדִּיר בִּמְלוּכָה. בָּחוּר כַּהֲלָכָה. גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה: דָּגוּל בִּמְלוּכָה. הָדוּר כַּהֲלָכָה. וָתִיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לך ולך וכו׳: זַכַּאי בִּמְלוּכָה. חָסִין כַּהֲלָכָה. טַפְסְרָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לך ולך וכו׳: יָחִיד בִּמְלוּכָה. כַּבִּיר כַּהֲלָכָה. לִמּוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לך ולך וכו׳: מֶלֶךְ בִּמְלוּכָה. נוֹרָא כַּהֲלָכָה. סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לך ולך וכו׳: עָנָיו בִּמְלוּכָה. פּוֹדֶה כַּהֲלָכָה. צַדִּיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לך ולך וכו׳: קָדוֹשׁ בִּמְלוּכָה. רַחוּם כַּהֲלָכָה. שִׁנְאַנָּיו יֹאמְרוּ לוֹ. לך ולך וכו׳: תַּקִּיף בִּמְלוּכָה. תּוֹמֵךְ כַּהֲלָכָה. תְּמִימָיו יֹאמְרוּ לוֹ. לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה:

איידער מען מאכט דיא ברכה אויף דעם פערטין כוס זאל מען דאס זאגין:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס רְבִיעִי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל־יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן: טרינק אן גילעהנט

נאך דעם טרינקן דעם פערטין כוס זאגט דיא ברכה אחרונה ווען דוא האסט געטרונקען וויין:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ. רַחֵם נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הֵיכָלֶךָ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ. וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנֹאכַל מִפִּרְיָהּ וְנִשְׂבַּע מִטּוּבָהּ וּנְבָרֶכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה: (בשבת וּרְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה) וְשַׂמְּחֵנוּ בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. כִּי אַתָּה יְיָ טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְנוֹדֶה לְּךָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן:

ווען דוא האסט געטרונקען אנדערע משקים זאג דיא ברכה אחרונה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָא לְהַחֲיוֹת בָּהֶם נֶפֶשׁ כָּל חָי. בָּרוּךְ חֵי הָעוֹלָמִים:

נאך דיא פיר כוסות טאר מען ניט טרינקען קיין וויין אונ קיין אנדערע משקים נאר טייא אונ וואסער מאג מען טרינקען:

נרצה ווען דוא האסט געטאן וויא דער דין איז וועסטו באוויליגט ווערין צוא גאט:

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ. כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ. כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ. כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ: זָךְ שׁוֹכֵן

דער טאַנט אויס צו ווארצלען בבל אום פסח אז בלשצר האט אן גיריבט דעם לייכטער אונ דם טיש אום פסח. איין איינזאמלונג האט איין גזאמילט אסתר וועגן דם תענית דריי מאל צו פאסטן אום פסח. דעם עלצטן פון שלעכטן הויז דם איז המן האט גוואונדט אין איין האלץ פון פופציג איילן הויך אום פסח. זיא איז שטארק דיין האנט דיא נאכט וואס איז גיהייליגט גיווארין דיזה יום טוב פון פסח אין מצרים:

חסל סדור פסח עס איז שוין דר סוף פון דעם סדר פסח וויא זיין רעכט איז מיט אלע דינים

מְעוֹנָה. קוֹמֵם קְהַל עֲדַת מִי מָנָה. בְּקָרוֹב נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה. פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה:

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלָיִם:

אַדִּיר הוּא יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב: בָּחוּר הוּא. גָּדוֹל הוּא. דָּגוּל הוּא. יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. במהרה במהרה: הָדוּר הוּא. וָתִיק הוּא. זַכַּאי הוּא. חָסִיד הוּא. יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. במהרה במהרה: טָהוֹר הוּא. יָחִיד הוּא. כַּבִּיר הוּא. לָמוּד הוּא. מֶלֶךְ הוּא. נוֹרָא הוּא. סַגִּיב הוּא. עִזּוּז הוּא. פּוֹדֶה הוּא. צַדִּיק הוּא. יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. במהרה במהרה: קָדוֹשׁ הוּא. רַחוּם הוּא. שַׁדַּי הוּא. תַּקִּיף הוּא. יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב:

דיא אַנדערע נאכט פון פֶּסַח הייבּט מען דא אן ציילען סְפִירָה:

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁלשָׁה מִי יוֹדֵעַ. שְׁלשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שִׁשָּׁה מִי יוֹדֵעַ. שִׁשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

כאשר אַזוֹי וִוי מִיר הָאבּן זוֹכֶה גִיוֶועזִין זַיינֶע דִינִים מְסַדֵר אוּנ דִי נִיזֶען וָואס צוּ אִים גִיהֶער. כן זָאלִין מִיר זוֹכֶה זַיין צוּא מַאכִין דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח אִין בהמ״ק. דוּ לויטֶערֶר גָאט וָואס רוּעֶט אִין הִימִיל רִיכְט אוֹיף יִשְׂרָאֵל וִויא בַּיי זֵיי שְׁטֵייט מי מנה עפר יעקב. אִין אַיין נָאהֶענְטֶערֶע צַייט פִיר דִי יִשְׂרָאֵל דַיין פְלַאנְצוּנְג זָאלִין זַיין אוֹיס גִילֵייזְט זַייא זָאלִין קוּמֶען קַיין צִיּוֹן מִיט גִיזַאנְג: לשנה הבאה בירושלים צוּ דֶעם יָאר וָואס וֶועט קוּמֶען זָאלִין מִיר זַיין אִין יְרוּשָׁלַיִם:

אֶחָד מי יודע אַיינֶער וֶוער וַוייסְט וֶוער עֶר אִיז אִיךְ וַוייס וֶוער דֶר אַיינֶער אִיז דָאס אִיז אוּנְזֶער גָאט זַיין כָּבוֹד אִיז פוּל אוֹיפִין הִימִיל אוּנ אוֹיף דֶער עֶרְד: שנים צְווֵיי דָאס זַיינֶען דִי צְווֵיי לוּחוֹת וָואס מִיר הָאבִּן כּוֹרֵת בְּרִית גִיוֶועזִין אַז מִיר זָאלִין הַאלְטִין וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין זֵייא: שלשה דְרַייא דָאס זַיינֶען דִיא דְרַייא אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב: ארבע פִיר דָאס זַיינֶען דִיא פִיר מוּטֶערְס שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה: חמשה פִינְף דִי פִינְף סְפָרִים פוּן דֶער תּוֹרָה: ששה זֶעקְס דִי זֶעקְס סְדָרִים מִשְׁנָיוֹת: שבעה זִיבִּין טֶעג פוּן דֶר וָואךְ: שמונה אַכְט צוּ אַכְט טָאג אִיז דִי מִצְוָה פוּן

תִּשְׁעָה מִי יוֹדֵעַ. תִּשְׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַחַד עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ. אַחַד עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנֵים עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵים עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִדַּיָּא. שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא שׁוּנְרָא. וְאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא כַלְבָּא. וְנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא חוּטְרָא. וְהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא נוּרָא. וְשָׂרַף לְחוּטְרָא. דְּהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

פון מִילָה: תשעה נַיין חֳדָשִׁים צוּם גֶעווינֶען: עשרה צֶעהן גֶיבָּאט פון דיא לוּחוֹת: אחד עשר עֶלְף שְׁטֶערְן הָאט יוֹסֵף הַצַּדִּיק גֶיחָלֶמְט: שנים עשר צְוֶועלְף דיא צְוֶועלְף שְׁבָטִים פון יִשְׂרָאֵל: שלשה עשר דְרַייצֶעהְן מִדּוֹת פון גָאט:

חַד גדיא אַיין צִיקְעלֶע אַיין צִיקְעלֶע דָאס דָא הָאט גֶיקוֹיפְט מַיין פָאטֶער אוּם צְוַויי פֶענִיג אַיין צִיקְעלֶע אַיין צִיקְעלֶע: ואתא אִיז גֶיקוּמֶען דִי קֶעצֶעלֶע אוּנ עֶסְט דִי צִיקְעלֶע דָאס דָא הָאט גֶיקוֹיפְט מַיין פָאטֶער אוּם צְוַויי פֶענִיג אַיין צִיקְעלֶע אַיין צִיקְעלֶע: ואתא אִיז גֶיקוּמֶען דֶר הִינְטִיל אוּנ בַּייסְט דִי קֶעצֶעלֶע דָם זִי הָאט גֶעגֶעסֶען דִי צִיקְעלֶע דָאס דָא הָאט גֶיקוֹיפְט מַיין פָאטֶער אוּם צְוַויי פֶענִיג אַיין צִיקְעלֶע אַיין צִיקְעלֶע: ואתא אִיז גֶיקוּמֶען דָאס שְׁטֶעקִיל אוּנ שְׁלָאגְט דֶעם הִינְטִיל דָאס עֶר הָאט גֶיבִּיסֶען דִיא קֶעצִיל דָאס זִי הָאט גֶיגֶעסֶען דִיא צִיקְעלֶע דָאס דָא הָאט גֶיקוֹיפְט מַיין פָאטֶער אוּם צְוַויי פֶענִיג אַיין צִיקְעלֶע אַיין צִיקְעלֶע: ואתא אִיז גֶיקוּמֶען דָם פַייעֶר אוּנ פַאר בְּרֶענְט דֶעם שְׁטֶעקִיל דָאס עֶר הָאט גֶישְׁלָאגֶען דֶעם הִינְטִיל דָאס